

Nová média často směřují diskusi o menšinách do nenávisti a bulvarizace

Podíl široké veřejnosti na politické debatě a rozhodování vždy vzbuzoval obavy i naděje. Máme se obávat iracionálního a emocemi hnaného davu, nebo oslavovat angažované skupiny tvořící protiváhu politickým a mediálním elitám? Tato otázka nabývá nových obrysů ve světle internetových sociálních sítí, které v krátké době vytvořily novou platformu pro politickou debatu. Díky své přístupnosti a dosahu jsou sice prostředkem pro zapojení širší veřejnosti, ale ze stejných důvodů se staly též kanálem pro šíření polopравd, bulvárních zjednodušení a nenávistných nálad. To je patrné především v souvislosti s menšinami, v poslední době hlavně s uprchlíky, imigranty a muslimy.

● Jaromír Mazák, Markéta Šetinová

Co říkají data

Výzkum provedený iniciativou Hate Free Culture v květnu a červnu letošního roku ukazuje, že počet příspěvků na sociálních sítích, které se zabývají uprchlíky a muslimy, stoupá. Uvedený trend autoři spojují jak s uprchlickou krizí na jihu Evropy, tak s výroky politiků a osobností, které na sebe vážou další komunikaci na sociálních sítích. Naladění diskutujících bylo převážně negativní: 45 % příspěvků klasifikují autoři jako odmítavé, 30 % jako nenávistné a jen zbývajících 25 % jako příspěvky protirasistické nebo alespoň bez předsudků vůči imigrantům. Odkaz na zprávu z citovaného výzkumu a další zdroje tohoto textu si můžete stáhnout z internetového odkazu uvedeného pod článkem.

Negativní nálady českých uživatelů sociálních médií korespondují i s postoji široké veřejnosti. Data z výzkumu veřejného mínění provedeného CVVM ukazují, že přibližně 70 % obyvatel ve věku nad 15 let by preferovalo, aby ČR nepřijímala

žádné uprchlíky ani imigranty ze Sýrie a severní Afriky. Lehce přes 20 % se domnívá, že by jich měla přijmout jen málo a jen velmi malé procento by bylo ochotno jich přijmout většinu.

Vstřícnější postoje panují ve vztahu k Ukrajině, odkud by měla ČR přijmout alespoň nějaké uprchlíky či imigranty podle 53 % respondentů. Analýzy autorů ukazují, že postoje respondentů se prakticky neliší v závislosti na věku ani pohlaví. Jen vzdělanější lidé jsou k přijímání uprchlíků o něco málo otevřenější, i když i mezi vysokoškolskými je kolem 60 % těch, kteří odmítají přijmout jakékoli uprchlíky či migranty ze Sýrie a severní Afriky.

Jak si povídáme na sociálních sítích

V online prostředí je téma menšin nezřídka provázáno konfrontačním stylem, který svádí k nahrazování platných argumentů rétorickými fauly a mentálními zkratkami, které odvádějí pozornost od reálných problémů. Klasicky to bývá

propojení obávané situace s nepravděpodobným hypotetickým dopadem („pokud dáme uprchlíkům azyl, zavedou v Česku právo šaría“), zpochybnění výzkumů vlastní zkušeností nebo věnování pozornosti jen takovým zprávám a důkazům, které podporují již dříve existující přesvědčení (angličtina má pro popisovaný jev označení confirmation bias).

Zvláštní element pak představují uskupení, která z legitimního strachu z neznámého těžší a cílenou manipulací reality vytvářejí a přizívají nenávist, která brání věcné diskusi. Nejtýpčtějším příkladem z poslední doby je iniciativa Islám v České republice nechceme (IVČRN), která slovy Šádího Shanaáha „pročesává internet (a hlavně spřátelené zahraniční protimuslimské weby) v hledání příkladů kriminálního nebo nemorálního chování lidí muslimského vyznání nebo původu.“ Jak autor dodává, „představme si, že by někdo v Brazílii založil facebookovou skupinu o Češích a začal ji krmit zprávami o tunelování, vraždách, týrání dětí a dalších hrůzách (...). Češi samozřejmě vědí, že příklady zločinců nereprezentují celou českou společnost. Ale dokázali by si to uvědomit Brazílci?“

Mezi další oblíbené klamy patří zaměňování korelace a kauzality. Tak např. imigrace do Švédska s sebou údajně přinesla bezbřehé znásilňování, což zastánci tohoto tvrzení rádi „dokazují“ grafy, podle kterých s přibývajícím počtem imigrantů roste počet znásilnění. Ač si křivky v případě Švédska vzájemně odpovídají, existuje příliš alternativních vysvětlení na to, aby šla souvislost mezi nimi označit jako příčinná. Z kriminologických výzkumů například víme, že počet nahlášených znásilnění často představuje jen zlomek skutečných případů. Zároveň platí, že ochota obětí (většinou žen) hlásit znásilnění stoupá s rostoucí emancipací žen, kterou je Švédsko proslulé. Velmi pravděpodobně jde tedy v případě Švédska pouze o statistický klam než o reálný nárůst počtu znásilnění, natož aby ho šlo přičítat imigrantům.

Kresba Pavel Matuska

Mozaika doby mezi 17. listopady '68 a '89

Dva roky po kolektivní monografii o novinách a novinářích v pražském jaru '68 *Soubor slova a obrazu s mocnými* vyšla letos v srpnu kniha 68 – 89: *Květy jara – plody podzimu*; obě zpracovali členové Klubu novinářů pražského jara '68 a vydali s pomocí grantu Syndikátu novinářů ČR. Sborník o normalizaci v českých médiích je mozaikou, jejíž kamínky – komentáře a glosy, interview, sloupky a fejetony – vytvářejí obraz doby mezi 17. listopady '68 a '89, přesněji mezi dny, které předcházely činu Jana Palacha, a těmi, které následovaly v roce po palachiádě...

● Jindřich Beránek

Křest *Květy jara – plody podzimu* se uskutečnil 25. srpna, v předvečer výročí dne, kdy před 47 lety začala jednání o tzv. moskevských protokolech. Měly znamenat konec roků reforem, které vyvrcholily pražským jarem '68. Zavlečení do Ruska představitelé čs. státu s výjimkou Františka Krieglga v noci z 26. na 27. srpna protokoly podepsali. Mezi prvními požadavky Kremlu zaznělo: vyloučit všechny novináře, kteří se v kritických dnech postavili proti Sovětskému svazu. V půlce listopadu zasedalo plénum ÚV KSČ, které šlo mnohem, mnohem dál. Na to reagoval 17. listopadu '68 Svaz vysokoškolského studentstva Čech a Moravy: vyhlásil stávkou na protest proti tomu, že představitelé státu sami ustupují od toho, co ještě zbývalo z pražského jara. Tím také začíná příběh této knihy. A končí v roce 1989, kdy se pietní vzpomínka na 17. listopad před půlstoletím stala manifestací proti těm, kdo nejen studentům ukradli stát i s idejemi, s nimiž vznikl.

Události obou studentských 17. listopadů zapůsobily i na starší generace. Reagovali však také stoupenci starých pořádků. Rozdílný poměr mezi nimi – a rozdílná reakce sovětských protektorů – se přelily do rozdílné se měnícího režimu v této zemi a v důsledku toho i do kádrových změn v čele rozhodujících médií. Do titulu nové knihy jsme vřadili grafický bonmot, který se hned po 17. listopadu '89 stal symbolem těch dnů. Malovali ho tehdy, před více než čtvrtstoletím, spontánní lidé na zdi; stával se titulem letákových novin i bleskovek tištěných na počítačových tiskárnách. Jak dnes, na prahu druhé sedminy nového století, lidé vnímají tehdejší ideály, které převrácené dvojitě symbolizovalo? Proto jsme do závěrečné části publikace zařadili odpovědi více než sedesáti veřejně činných osobností na anketní otázky týkající se hodnocení pražského jara, vývoje po listopadu '89, eventuálně souvislostí mezi těmito mezníky našich soudobých dějin.

Nejen co se stalo, ale také, jak to vnímají lidé

V Presscentru Syndikátu novinářů ČR, kde se konal křest knihy, tvořili účastníci ankety pravděpodobně většinu přítomných; byli však přítomni i účastníci události, o kterých vypravují jednotlivé kamínky této mozaiky doby, i jejich autoři a nechyběli ani blízcí těchto osobností; pozváni byli nejen kolegové, kteří o této kapitole našich soudobých dějin píšou, ale i historici, politologové a další zájemci.

Novou knihu pokřtila Věra Čáslavská, kterou na tuto událost doprovodili pracovníci japonské televize – natáčeli zde pořad o člověku, na ně-

Foto Ivan Novesky

Publikaci pokřtila Věra Čáslavská, předseda SN ČR Adam Černý a editor sborníku Jindřich Beránek.

hož jejich zem od olympijských her před 51 lety, kde získala tři zlaté (včetně té nejvyšší za víceboj), nemůže zapomenout. Do Presscentra přišla nejen jako účastnice ankety, ale i jako legendární osobnost dnů, kdy se rozhodovalo, kdo zůstane věren ideálům pražského jara a kdo se podrobí nastupující normalizaci.

Editorka ankety Jarmila Lakosilová před křtem knihy připomněla, že některé příspěvky se vymkly žánru odpovědi na tři otázky. Proto je zařadila do první kapitoly knihy *Od obrodného procesu k listopadu*. Patří sem ovšem i vyznání novinářky, která vstupovala do redakce na samém konci doby normalizace, Evy Strážovské: uzavírá kapitolu o tom, kdy se po listopadu 89 otevřely redakce i pro nás, kterým byly dvě desetiletí před tím uzavřeny. Mezi alternativami napsat anketní odpovědi, nebo se zpovídat v interview, si závěrem zvolil i nestor mezi námi, novináři-osmašedesátníky, Ing. Miroslav Zikmund. Uvádí poslední část knihy o letech 68 – 89: *Slova z našich řad, hned za sloupkem Kritické hlasy tu byly, jen jim mainstream našich médií nedopřál sluchu.*

Nic neplatí věčně – ani pomlčkový spor

Mozaikou prochází několik příběhů. Nejznámější z nich začíná už na rubu obalu této knihy s titulní koláží. Symbolizuje ji píseň *Demokracie*, kterou zpíval Karel Kryl, když mu po senzačním návratu na pódia v roce 1989 na komentáře v 90. letech zbývaly už jen regionální noviny a klubo-

vá periodika o několika stovkách, ale i desítkách exemplářů. Jiné příběhy dokládají, jak „škudrci režimu na věčné časy“ mohli uniknout osudu, na kterém se usneslo normalizační vedení státní strany tři roky a tři dny po zrodu ledna '68. Jak jsme se scházeli, přibývalo dalších a dalších témat. Původně jsme chtěli vytvořit mozaiku jen ze svědectví, jak jsme prožívali ta léta my, kdo jsme nesměli publikovat nejen svůj pohled na reformy veřejného života, ale publikovat vůbec. Pak se objevil nápad, abychom sledovali, jak o ní psali za normalizace ti, kdo ovládli na dvacet let mediální svět.

Krylův příběh byl předznamenáním toho, co jsme museli postupně poznávat bezprostředně po 17. listopadu '89. Zatímco *Slovo do vlastních řad* podepsalo na jaře '69 jen tři sta novinářů, anti-chartu již podepisovaly tisíce a tisíce. Kompromisy, s kterými to přijímala veřejnost, překvapovaly jen jednotlivce. Stejně jako skutečnost, že mainstream dnešní české žurnalistiky zařadil roky, na které jsme mnozí byli hrdí, mezi dávno zapomenutou veteš minulosti.

Původně jsme chtěli vydat druhou knihu koncem roku 2014 jako pamětní k 25. výročí založení Syndikátu novinářů ČR a spolu s ním i Klubu novinářů pražského jara '68. Jak přibývalo problémů, rozrůstal se i rozsah této publikace. Nebyl to už památník vydávaný ke čtvrtstoletí. Víc a víc se stávala z mozaiky minulých dob kniha o tom, jak ta doba víc a víc působí na současnost. Mnohé, příliš mnohé se nezměnilo, ale

převzalo s minulými lidmi i minulé metody. Na žurnalistiku sice nepůsobí ideologický bič státostrany, ale zůstal v ní styl, kdy spolu redakce nepolemizují, neboť by tím posilovaly v čtenáři pocit, je-li pravda to, co někdo zpochybňuje.

Ani mezi námi v ediční radě nechyběly spory – například jsme měli taky svou pomlčkovou... No, válka jako v parlamentu před rozpadem státu tři roky po listopadu to zrovna nebyla, jen takový spor. Zvolil jsem pro aktivitu, které režim vyžadoval v roce 1977, název Anti-charta podle vzoru Anti-Gide. Oficiálně se to jmenovalo přihlášení se k *Prohlášení uměleckých svazů: Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru*. Nebyl jsem jediný, kdo je spojil s S. K. Neumannem. Viktor Karlík dal své stati s encyklopedickým výběrem ukázek této kampaně titul přímo z veršů SKN: *Člověka až závrať chytá – Ve jménu života, i radosti, i krásy aneb S kým a pro koho*.

„Koho dnes vůbec napadne Neumann?“ vytýkala mi kolegyně, se kterou jsme promovali týž den v Karolinu. Vůbec jí nenapadlo, že se v té chvíli ideologická kampaň vracela zpátky do 50. let. Na rozdíl od obecně platných základních principů pro 70.–80. léta. V dávno překonané době 1948–56 platilo heslo: Kdo nejde s námi, jde proti nám. Kdežto doba normalizace, inspirovaná mj. ve frankistickém Španělsku, tento

princip změnila: Kdo nejde proti nám, jde s námi. Ale u anti-charty se ideologové vrátili zpátky do doby, kdy byl S. K. Neumann povinnou četbou. Byl tehdy vydán výbor, který nesl týž titul jako střední část Karlíkova článku. A podmínkou připuštění k maturitě bylo nabífovat se právě polemiku, kde S. K. Neumann, který nikdy nebyl „v zemi zaslíbené“, vyvracel argumenty, o nichž psal André Gide ve své knize *Návrat ze Sovětského svazu*. A právě tak přikazovali ideologové lidu, aby odmítal Chartu 77, kterou neznal (pokud neposlouchal zahraniční vysílání). Až při tomto sporu jsem si uvědomil, že ač jsme na fakultu chodili v téže době, já jsem po maturitě absolvoval „totální nasazení“, jak jsme říkali v roce 1952 organizovanému náboru do zbrojovky, sloužil na vojně za Čepičky a teprve po 20. sjezdu KSSS se mohl dostat na vysokou školu. Zatímco ostatní spolužáci tam šli rovnou z jedenáctiletky. Maturovali tudíž o čtyři roky později, až v „předjaří“ příštího jara. A v tom byla podstata našeho sporu o pomlčku...

Nejmladším mezi námi v ediční radě byl Adam Černý, předseda SN ČR i této rady pro naši společnou knihu. Zatímco jeho otec Jaroslav byl tenkrát mezi námi „škůdci režimu na věčné časy“, Adam napsal své první řádky do novin teprve koncem pražského jara, kdy jako elév začí-

nal v redakci Večerní Prahy. Jak on vnímal tu dobu? „Mluvit v Česku o roce 1968 a o lidech, kteří se podíleli na společenském pohybu, pro který se vžilo označení pražské jaro, není jednoduché. Stačí si uvědomit, co znamená pojem osmašedesátníci u nás a co třeba v západní Evropě. Ve srovnání s tím, jak je často vnímán u nás, osmašedesátníci třeba ve Francii či Německu vyhlížejí rozhodně lépe... A přece právě tady řada z novinářů osmašedesátníků dokázala cosi neobvyklého, totiž rozpoznat vlastní omyly, zkoušet je napravit a vracet tak diskreditované profesi původní smysl. Mnozí z nich, když byli při následných postupných a potupných čistkách postaveni před volbu mezi podřízením se nové moci a svým novinářským svědomím, zvolili i za cenu osobních nesnází a mocenských ústrků to druhé.“ charakterizoval dobu od jara 1968 do listopadu 1989 v úvodu k této publikaci. „Právě to byl důvod, proč se v Syndikátu novinářů ČR zrodila myšlenka vydat tento sborník, a proč ji také pomohl uskutečnit.“

Autor byl editorem prvního i druhého sborníku KNPJ. Obě publikace jsou také v elektronické podobě na internetových stránkách SN ČR na adrese: <http://www.syndikat-novinaru.cz/kluby/klub-novinaru-prazskeho-jara-%C2%B468/sbornik/>

Bulvarizace diskuse o menšinách na internetu

Dokončení ze strany 1

Kachny a trollové

Rychlost šíření informací na sociálních sítích a malá snaha či schopnost internetových zpravodajských portálů ověřovat informace přispívají k častému výskytu hoaxů neboli kachen, tedy klamavých zpráv. Většinou se jedná o šokující informace s virálním potenciálem. Pokud se hoaxy týkají menšin, jsou často vyrobeny za úče-

lem podpoření stereotypů nebo vyvolání strachu z dané skupiny.

Oblíbeným hoaxem poslední doby je například fotka billboardu, který zobrazuje černé muže znásilňující bílou ženu a vyzývá Afričany k přestěhování do Finska, protože tam údajně za podobné chování nebudou postihnuti. Ve skutečnosti je obrázek fotomontáž původně edukativního billboardu, který motivuje africké

ženy k hlášení případů znásilnění (žena na billboardu v neupravené verzi byla černoška). Hoax se šířil především po sociálních sítích a jako ilustrační foto svých článků ho použily i Parlamentní listy. Ač se velkou část hoaxů podaří časem uvést na pravou míru (věnuje se tomu například web hoax.cz nebo Hate Free Culture), jsou takové informace čtenářsky mnohem méně atraktivní. Pokud se na sociálních sítích vůbec objeví, jejich dopad je několiknásobně menší.

Vyostřené internetové diskuse a snadná prezentace i velmi obskurních uskupení a názorů vedly také k rozmachu tzv. trollingu, tedy zámerného vyhrocování diskuzí a zesměšňování jejich aktérů. Motivace trollů se pohybuje v rozmezí od osobního pobavení po cílený aktivismus a prezentaci ideologie. V českém kontextu pozornost upoutala např. Lucie Bittalová, která pomocí trollingu překazila protiromskou demonstraci, a Jaroslav Cerman, který společně s přáteli ochromil blokádu amerického konvoje při průjezdu Českem. Další oblíbenou praktikou je trolling oficiálních stránek organizací nebo jednotlivců, nejčastěji založením jejich satirické verze nebo falešného profilu.

Vzhledem k tomu, že je trolling často spojený s vydáváním se za někoho jiného a šířením mylných informací, je jeho využití považováno za kontroverzní. Velká Británie i USA evidují několik případů, kdy trolling přerostl v cyber šikanu a pachatelé byli následně trestně stíháni – například třiatřicetiletý Brit si odseděl 18 týdnů za trolling na Twitteru.

Foto www.hatefree.cz

Regulace a postih

Dokonce i živelné sociální sítě a internetové diskuse mají pravidla a cenzory, kteří monitorují nežádoucí aktivity. Vzhledem k počtu příspěvků na internetových sociálních sítích spoléhá ale většina provozovatelů na částečnou samoregulaci uživatelského prostředí a stahuje problematické příspěvky až po nahlášení jinými uživateli. Například Facebook zaměstnává stovky lidí, kteří vyhodnocují závadný obsah do 72 hodin od nahlášení. Diskusní a zpravodajské servery často mají vlastní administrátory, kteří aktivně procházejí uživatelské příspěvky a odstraňují nesnášenlivý obsah – podle zákona je i za obsah čtenářských diskusí za určitých podmínek odpovědný vydavatel. Na nedostatečnou regulaci diskusí doplatily Parlamentní listy, které Městský soud v Praze prozatím nepravomocně odsoudil k 150 tisícům pokuty za rasistické a osobní urážky pod dvěma články.

Trestněprávní postih samotných autorů závadného obsahu je v tuto chvíli spíše výjimečný. V Česku se zatím vyskytly pouze jednotky případů, přičemž odsouzení zpravidla vyvolává kontroverzi. Tyto první případy totiž vytvářejí křehkou hranici mezi svobodou projevu a naplněním skutkové podstaty některých paragrafů trestního zákoníku, které svobodu slova omezují.

Mezi nejznámější případy patří třeba facebookový status exposlance Chaloupky reagující na demonstrace v severních Čechách, který obsahoval výroky typu „Vaše (cikánská) arogance přerostla už dávno do rozměrů, které vyžadují reakci“. Soud vyhodnotil status jako podněcující

Facebook je internetová neplacená služba pro udržování vztahů mezi lidmi (tzv. online sociální sítí). Jedinec si na Facebooku založí účet, který mu umožňuje budovat databázi kontaktů, zpravidla lidí, které zná z reálného života. Uživatel Facebooku může na svém účtu (nazývaném také profil) zveřejňovat názory, fotografie či sdílet odkazy na jiný obsah jinde na internetu. Také si může prohlížet, co zveřejňují ostatní uživatelé, a může na ně reagovat.

Twitter je online sociální síť určená pro tzv. microblogging, tj. zveřejňování velmi krátkých komentářů (tzv. tweetů), které se zpravidla vážou k aktuálnímu dění. Na rozdíl od Facebooku, který je založen primárně na recipročních vazbách označovaných jako „přátelství“, je Twitter postaven na tzv. „následování“ (following) výrazných osobností nebo organizací, o jejichž sdělení se uživatel zajímá.

Trolling je označení pro aktivitu na online sociálních sítích či v internetových diskusích, jejímž cílem je vyhrocovat debatu, provokovat nebo zesměšňovat ostatní uživatele.

Hoax je falešná či lživá zpráva, kterou někdo úmyslně vydává za pravdivou. Vzhledem k důrazu internetového zpravodajství na rychlost se někdy stává, že je hoax převzat a šířen nejen oklamánými uživateli sociálních sítí, ale také médii, což zvyšuje jeho věrohodnost.

Status je v kontextu Facebooku označení pro textové či audiovizuální sdělení, které uživatel zveřejňuje na svém účtu pro ostatní uživatele. Uživatel může rozhodnout, zda jeho status uvidí a budou na něj moct reagovat jen jeho „přátelé“, nebo všichni uživatelé Facebooku.

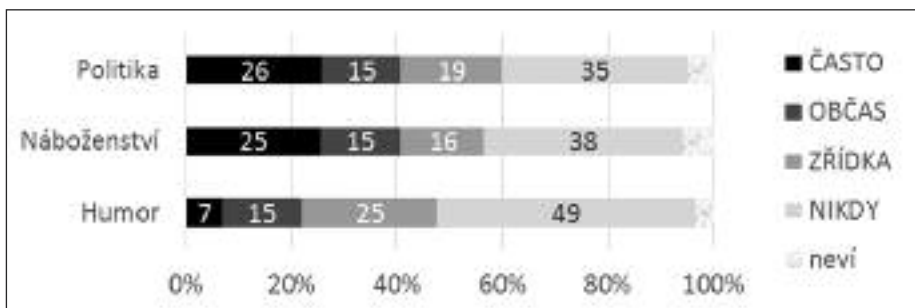
názory, ale také podnikatelské ambice vydělávat na fantastických, byť často špatně ověřených zprávách. Setkáváme se s i cílenou propagandou podporovanou zákulisními hráči a v neposlední řadě též recesí a chutí udělat si z celého toho podivného prostoru legraci. Orientovat se zde není snadné a obtížné může být také vedení věcné diskuse, především o tématech, která vzbuzují hodně emocí, jako je tomu tradičně u tématu menšin. Například v diskusích o tom, jestli jsou uprchlíci opice nebo jestli je vlastnictví smartphonu diskvalifikuje v žádosti o azyl, se těžko hledá prostor pro racionální

úvahy o kapacitě Evropy pro pomoc a o reálných rizicích s pomocí spojených.

Na čem tedy bude záležet, zda v online prostoru a specificky na sociálních sítích vznikne spíše smysluplné, i když s definice trochu chaotické demokratické fórum, nebo líheň nenávistných nálad, frustrací a nepochopení? Pravděpodobně na schopnosti uživatelů diferencovat mezi obsahem v online prostoru a nacházet shodu v tom, co jsou relevantní témata a co jsou platné argumenty v diskusi. Vzhledem k významu sociálních sítí pro veřejnou debatu je možná načase, aby se tyto schopnosti dostaly do hledáčku vzdělávacího systému.

Samotná veřejnost sice zůstává ve vztahu k demokratizačnímu potenciálu sociálních médií ne zcela jednotná, nicméně optimisté v ní převládají: např. 39 % lidí rozhodně nebo spíše souhlasí s tvrzením, že sociální média obohacují veřejnou debatu o politice, zatímco rozhodně nebo spíše nesouhlasí jen 19 %. Více ukazuje graf 2.

Text vychází z výsledků výzkumu skupiny PolCoRe, která působí při FSV UK. Zdroje a rozšiřující informace naleznete pod následujícím odkazem: <http://bit.ly/1VImRvV>

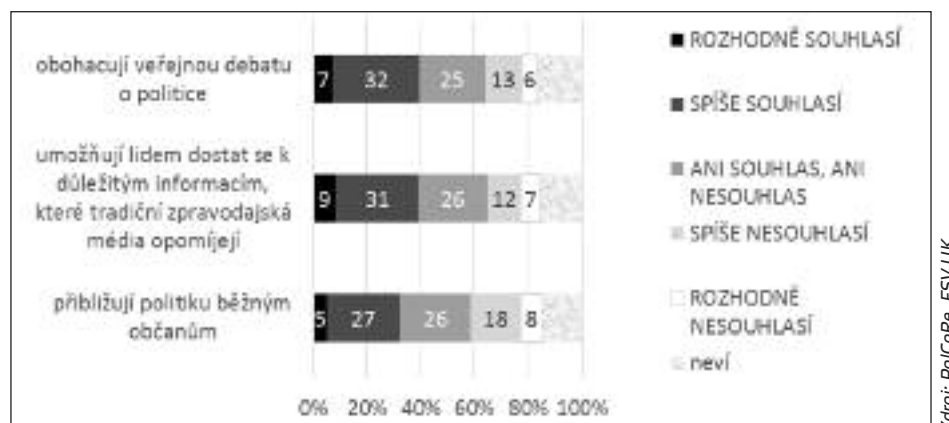
Graf 1: Otázka: Vyhýbáte se ve svých příspěvcích a komentářích na Facebooku některým z následujících témat z důvodu, že máte obavy z negativních reakcí ostatních uživatelů?

k nenávisti a Chaloupkovi udělil půlroční podmínku.

Z výzkumu skupiny PolCoRe, která působí při FSV UK, plyne, že silným regulačním faktorem je také autocenzura. Mezi uživateli Facebooku 34 % respondentů připouští, že často nebo občas chtějí publikovat status nebo komentář na Facebooku, ale nakonec to neudělají, protože se obávají reakcí svého okolí. Lidé se též vyhýbají ožehavým tématům, jak ukazuje graf 1. Odpovídalo 485 uživatelů Facebooku.

Živá voda demokracie, nebo postmoderní chaos

Konglomerát sociálních sítí, internetového zpravodajství a přidružených diskusí pod články představuje složitou realitu. Střetávají se zde nejen snaha informovat, sdílet a prosazovat své

Graf 2: Otázka: Nyní Vám nabídneme několik tvrzení o sociálních médiích (Facebook, Twitter apod.). Prosím, uveďte, zda s těmito tvrzeními souhlasíte, nebo nesouhlasíte. (Odpovídalo 1022 respondentů, obyvatel ČR starších 15 let).

Zdroj: PolCoRe, FSV UK

Zdroj: PolCoRe, FSV UK

ČRo Plus se stane čtvrtou celostátní stanicí Českého rozhlasu Vznikne v éteru rozhlasová obdoba ČT24?

V pondělí 2. listopadu začne Český rozhlas psát další kapitolu své historie, když jeho zpravodajská a publicistická stanice ČRo Plus, která kromě středních vln dosud hostovala na frekvencích VKV jen v Praze, na stanici Regina a na internetu, se stává čtvrtým celostátním programem vedle Radiožurnálu, Dvojky a Vltavy. K tomu, aby vznikla také v Česku celostátní stanice mluveného slova, vedla dlouhá cesta, na které se vyskytlo mnoho překážek.

● Milan Šmíd

Tou hlavní bylo silné postavení soukromého rozhlasového vysílání, které vzniklo v prvních letech po roce 1989. Soukromý sektor vysílání měl v té době velkou podporu nejen veřejnosti, ale také polistopadových vítězných politických stran. Projevilo se to v legislativě, která po revoluci utvářela základní rámec tzv. duálního systému vysílání, v němž vedle sebe koexistují veřejnoprávní a soukromí vysílatelé.

Právní východiska

Základní obrysy tohoto rámce se pokusil narýsovat federální zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání č. 468/91 z října roku 1991. Při jeho tvorbě se vycházelo z toho, že příchod soukromého vysílání na mediální scénu je přínosem, neboť obohacuje programovou nabídku. Zároveň se vědělo, že pro to, aby z této výhody mohl profitovat divák a posluchač, je třeba udržovat jistou rovnováhu mezi veřejným a soukromým sektorem vysílání. Veřejný sektor by neměl být natolik silný, aby bránil vzniku a existenci sektoru soukromého, a na druhé straně, soukromý sektor by neměl posílit natolik, aby u diváků zlikvidoval nebo odsunul do bezvýznamnosti sektor veřejný.

Federální zákon 468/1991 byl k Československému rozhlasu ještě velkorysý – vyhradil mu na tehdy používaných vlnových pásmech (DV, SV, VKV) šest celostátních programů. Devátý paragraf zákona to definoval takto: „Všem provozovatelům ze zákona se vyhrazují přenosové cesty (část kmitočtového spektra) a síť vysílačů umožňující pokrytí území České a Slovenské Federativní Republiky celkem šesti vysílacími okruhy rozhlasového vysílání, z toho třemi v pásmech VKV (velmi krátkých vln).“

Pravicová koalice, která se ujala v České republice vlády po volbách v červnu 1992, však před rozdělením Československa usoudila, že instituce Českého rozhlasu a České televize jsou na trhu natolik silné a zavedené, že by mohly být překážkou rozvinutí plnohodnotné komerční konkurence. Proto novelou z prosince 1992 do vysílacího zákona prosadila zásadní změny. Zákon 36/1992 rozhodl, že České televizi bude stačit jeden celostátní program (ten druhý jí byl propůjčen dočasně, naštěstí po raketovém startu Novy ho ČT v roce 1995 dostala do trvalého užívání), a že Českému rozhlasu se místo předchozích šesti celostátních programů vyhradily celostátní kmitočty pro „jeden vysílací okruh v pásmu středních vln a dva vysílací okruhy v pásmu velmi krátkých vln.“

Český rozhlas vstupoval v roce 1993 do sa-

mostatné existence českého státu se třemi celostátními programy, z nichž na VKV se dostala jen vlajková loď ČRo Radiožurnál jako dědic federální stanice Československo a kulturní stanice Vltava, zatímco Praha musela zůstat na středních vlnách. Naštěstí právě v této době probíhal přechod vysílání na velmi krátkých vlnách z východní normy OIRT do nového pásma CCIR, takže postupně se na VKV dostala nejen stanice Praha, ale i regionální krajské stanice. Tento stav, kdy se Český rozhlas rozšířil ze dvou na tři celoplošné sítě VKV, však zákon posvětil až novelou přijatou v dubnu 2002 po tzv. televizní krizi.

Spolupráce Českého rozhlasu se Svobodnou Evropou a BBC

Střední vlny se naopak staly hlavním vysílacím kanálem pro nový okruh ČRo6/Rádio Svobodná Evropa, který začal vysílat v listopadu 1996. Projekt ČRo6 vznikl poté, co RFE zastavila své vysílání pro střední a východní Evropu, a řediteli Pecháčkovci se podařilo vyjednat omezené financování pro českou RFE v projektu, v němž se spojilo vysílání Českého rozhlasu se Svobodnou Evropou a českým vysíláním BBC, Hlasu Ameriky a Deutsche Welle. Deutsche Welle a BBC později tuto stanici opustily, naopak přibýly vstupy zahraničního vysílání ČRo7. Tento model pokračoval až do roku 2002, kdy česká RFE již nedostala další peníze. Od té doby provozoval stanici s názvem ČRo6 výhradně Český rozhlas.

Podle názoru některých pozorovatelů si Český rozhlas existencí této stanice vytvářel alibi a obranu proti kritikům, kteří mu vyčítali, že ve veřejné rozhlasové službě chybí zpravodajsko-publicistický formát mluveného slova odlišný od Radiožurnálu. Pro takový formát stanice však Český rozhlas nebyl ochoten Radiožurnál obětovat. Zvláště v době, kdy byl ještě nejposlouchanější stanicí. A tak raději pokračoval v provozu stanice ČRo6, jejíž poslechovost byla na středních vlnách marginální, zvláště poté, co v rámci šetření musela v roce 2004 opustit samostatnou frekvenci a přešla na odpolední vysílání sdílené se stanicí Praha.

Jak by měla vypadat stanice mluveného slova, českému publiku názorně předvedla BBC, která na podzim 1999 svůj český servis přestěhovala do Prahy a od září 2000 ho rozšířila o původní českou publicistiku. Rozhlasová stanice BBC zde vysílala na síti sedmi frekvencí, kterou systematicky rozšiřovala od roku 1990, kdy získala oprávnění vysílat v Česku nejprve vládním rozhodnutím a později licenci Federální rady pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV).

Tato licence předpokládala, že ze 24 hodin vysílání bude až šest hodin tvořit program v českém jazyce, zbytek mohla být retranslace anglicky mluvícího programu World Service. Tehdejší ředitel české BBC uvedených šest hodin rozdělil tak, aby se trefil do posluchačských návyků. Například rozšířil ranní vysílání ze 60 na 90 minut.

V konkurenci s BBC to ČRo6 prohrávala, přinejmenším v tom, že BBC si získala prestiž ve světě médií a politiky, což se projevilo v citovnosti a odkazech na její pořady. BBC se navíc podařilo rozšířit licenci až na dvanáct vysílačů. Jenomže také BBC ve své mateřské organizaci začala šetřit, což se projevilo tím, že v roce 2005 se v Londýně zrušila řada zahraničních vysílání, mezi nimi i česká redakce.

Londýn měl zájem na tom, aby držitel licence BBC Radiocom s.r.o. mohl pokračovat ve vysílání, tentokrát výhradně v anglickém jazyce, a požádal o vypuštění svého českého servisu z licenčních podmínek. RRTV však žádosti nevyhověla, licenční podmínka vysílání v češtině se ukázala být nepřekonatelnou překážkou s odkazem na to, že frekvence by jako národní bohatství měly sloužit českým občanům.

Ještě do konce února 2006 vysílala BBC kromě angličtiny alespoň krátké české zpravodajské bulletiny, což však skončilo rozpuštěním české redakce v Praze k 1. březnu, pak už se zde ozývala jen angličtina. Hrozbu odnětí licence pro porušení licenčních podmínek BBC nakonec odvrátila dohodou s Českým rozhlasem, který projevil ochotu a zájem do vysílání BBC přispívat nedávno vzniklým digitálním programem Rádio Česko. Tuto dohodu RRTV v září 2006 – při snaze zachovat vysílání BBC v Česku – ještě schválila.

Vznik a role Rádía Česko

Rádio Česko vzniklo jako nízkorozpočtová stanice určená k šíření na internetu a ve veřejnoprávním televizním multiplexu. V rámci digitální expanze odstartované v květnu 2005 přišel tehdy Český rozhlas kromě Rádía Česko ještě s dvěma dalšími internetovými stanicemi – byly to programy D-dur (vážná hudba od 1. května) a Leonardo (vzdělávání, věda, technika od 1. září). Rádio Česko začínalo se čtyřhodinovým blokem zpráv denně, do programu BBC, kam vstupovaly i jazykové kurzy dodávané BBC, přispívalo šesti hodinami česky mluvícího programu, na internetu se později rozvinulo do osmi hodin denně.

V roce 2011 po volebním vítězství konzervativců v Británii opět zesílil tlak na BBC, aby sní-

žila náklady, což vedlo k tomu, že zástupce BBC začal v Praze vyjednávat s Českým rozhlasem o budoucím financování provozu dvanácti vysílačů. Vzájemná dohoda vyústila v žádost o změnu licenčních podmínek, které by byly v souladu se zákonem o Českém rozhlasu, a které by rozšířily rozsah vysílání Rádio Česko na dvanáct hodin denně. Rada ČRo byla pro, BBC byla pro, dohodu pomáhal formulovat i úřad RRTV, žádost však plénum RRTV nakonec smetlo ze stolu. Důvod? Údajná nekompatibilita se zákonem o vysílání.

Není bez zajímavosti, proč se tak stalo. Mohla za to takzvaná rozhlasová diginovaleta přijatá zákonem č. 196/2009 z dubna roku 2009. Návrh jejího textu nevznikl ani ve vládě, ani v parlamentu, ale připravila ho Asociace provozovatelů soukromého vysílání (APSV). Tento text si pak osvojili poslanci mediální komise Jandák, Pleva, Hašek, Zubová, kteří jej přednesli jako poslanecký návrh.

Důvod vzniku rozhlasové diginovalety byl legitimní, provozovatelé soukromých rádií, kteří pozorovali zmatky kolem digitalizace televizního vysílání, si chtěli pojišťovat, aby je digitalizace rozhlasového vysílání nepřipravila o kontinuitu trvání jejich licencí. Protože však průběh schvalování tohoto zákona probíhal v režii soukromých rádií, bylo jasné, že si v některých detailech vysílací zákon APSV a její členové přizpůsobili svým zájmům. Tak se do zákona dostala pozměňovací návrhem také věta: „provozovatel vysílání s licencí (tj. soukromá stanice) nesmí přebírat program ani části programu od provozovatele vysílání ze zákona (tj. od ČRo).“

Spolupráce BBC Radiocom s Českým rozhlasem, která byla ještě v roce 2006 legální a posvěcena vysílací radou, se náhle dostala mimo rámec zákona. Když BBC viděla, že dohoda s ČRo naráží na překážky, prodala začátkem roku 2013 BBC Radiocom i s licencí společnosti Lagardère Active ČR, která provozuje celostátní soukromé rádio Frekvence 1 a stanici Europa 2. Naděje na vznik standardní stanice mluveného slova ČRo na vysílacích frekvencích, která by se mohla rozvinout ve spolupráci s BBC, opět padla.

ČRo Plus jako vklad do budoucnosti

Konec spolupráce s BBC, která v únoru 2013 vypověděla stanici Rádio Česko předchozí dohodu, zřejmě urychlil programové změny, ke kterým došlo v roce 2013. Některé internetové projekty (D-dur, Leonardo) zanikly, jiné se zrodily. Mezi těmi novými byla od 1. března 2013 také stanice ČRo Plus, která vznikla sloučením vzdělávacího ČRo Leonardo, zpravodajského Rádía Česko – a také stále přezívající ČRo6.

Český rozhlas tak vykročil na cestě k vytvoření stanice, na níž se více mluví, než hraje, a která se soustředí nejen na zpravodajství a analytickou publicistiku, ale též na další slovesné žánry rozhlasové tvorby. Alespoň takový byl a je slib ředitele ČRo Petera Duhana. Přestože ČRo Plus převzala část věrných posluchačů někdejší rozhlasové Šestky, za první dva roky své existence se na rozhlasovém trhu příliš neprosadila. Důvod? Omezené možnosti distribu-

ce programu k posluchačům: celostátně pouze na středních vlnách, kde kdysi vysílala ČRo6, digitálně na internetu a v televizních multiplexech. Na VKV se dostala ČRo Plus jen na frekvenci pražské Reginy.

Aby se stanice ČRo Plus mohla rozvinout a zaujmout širší publikum, bylo třeba získat souhlas s vytvořením čtvrté sítě VKV. Iniciativy se po podzimních volbách roku 2013 ujalo ministerstvo kultury, které podalo do vlády návrh na změnu zákona, kterou by se Českému rozhlasu přidala čtvrtá celostátní síť vysílačů na VKV. Jak se dalo očekávat, návrh vyvolal vlnu odporu provozovatelů soukromých rádií, zvláště APSV, v jejímž čele je Michael Fleischmann, prezident mediální společnosti Lagardère Active.

Jeho vystoupení na zasedání Volebního výboru Poslanecké sněmovny PČR 12. listopadu 2014 bylo čítankovým příkladem působení lobby hájícího své zájmy. Argumentoval předpokládaným odlivem sledovanosti a příjmů z reklam z komerčního sektoru a dopadem na podnikatelské subjekty, které přicházejí na trh s obdobně koncipovanými pořady. Věděl, o čem mluví. Neboť síť dvanácti vysílačů, které společnost Lagardère získala od BBC, a která v rámci multimediálního projektu ZET vysílala Rádio BBC/ZET, musela ve svých šesti hodinách českého programu dodržovat původní licenci a formát zpravodajského rádia. Aby si vylepšilo sledovanost, Rádio ZET začalo přimíchávat do zpráv hudbu. To se nelíbilo regulátorovi RRTV a hrozilo správní řízení za porušení licenčních podmínek.

Poslanci se k tomuto sporu stavěli neutrálně s tím, ať se Český rozhlas s APSV dohodne. K dohodě nakonec došlo začátkem roku, když se do znění zákona dostalo výslovné vyloučení přítomnosti reklam na nové stanici mluveného slova ČRo Plus, a když Český rozhlas přesvědčil APSV a poslance, že nová síť deseti vysílačů VKV vznikne převážně reorganizací kmitočtů, které už dnes Český rozhlas používá: z pěti frekvencí celoplošných stanic, dvou kmitočtů regionálních stanic a tří zcela nových frekvencí. Tedy, že ČRo Plus nezkrátí možnosti vysílání soukromých rádií. Kromě toho Český rozhlas přestal v nászet námitky proti změnám rušícím někdejší dohody z roku 2006.

Michael Fleischmann tedy mohl být spokojen. Letos v únoru regulátor RRTV vyslovil souhlas se změnou názvu společnosti BBC Radiocom s.r.o. na Radio ZET s.r.o. a následně v květnu posvětil změnu licenčních podmínek rádia ZET, když do popisu vysílání v českém jazyce „zpravodajství, publicistika, vzdělávání, sport, zábava“ se přidalo slovo „hudba.“

Šance rozhlasové stanice mluveného slova

Přechodem vysílání programu ČRo Plus do pásma VKV získává stanice mluveného slova šanci dostat se do povědomí širší obce rozhlasových posluchačů. Především v tom, že bude dostupnější v rozhlasovém prime time, což jsou vysílací časy, které ve vysílání rozhlasu na rozdíl od televize pokrývají ranní a dopolední hodiny. Až do teď si řidiči jedoucí do zaměstnání mohl naladit

na svém autorádiu ČRo Plus jen v Praze a okolí. A přitom, jak ukázal sociologický výzkum, Ranní Plus je – vedle podvečerních Názorů a argumentů – tím nejsledovanějším pořadem stanice.

ČRo Plus asi nikdy nedosáhne poslechovatelnosti srovnatelné s celostátními komerčními rádii. Jejich deset vysílačů VKV nebude mít celostátní pokrytí, přesto však ČRoPlus zasáhne většinu české populace. Očekává se, že stanici by mohlo pravidelně poslouchat 60 až 80 tisíc posluchačů. Podle informací, které v srpnu autoři projektu předložili Radě Českého rozhlasu, se předpokládá, že z celodenního vysílání bude tvořit premiérový obsah osmnáct hodin, šest hodin případně na reprízy. Zpravodajský bulletin se v něm objeví každých třicet minut.

Konečná podoba programové skladby ČRo Plus se však stále ladí, přičemž sympatické je na tom to, že se v ní počítá nejen se zpravodajstvím a analytickou publicistikou z oblastí politiky, ekonomiky, vědy a společnosti, ale že se tu otevírá prostor také pro rozhlasové žánry, které tím, jak používaly jen mluvené slovo, se ocitaly v minulých letech na okraji zájmu. Za všechny je možné připomenout koncipované rozhlasové pásmo, kdysi vedle rozhlasových dramatických útvarů jeden z vrcholů rozhlasové tvorby.

Častým argumentem, který APSV a její představa Michel Fleischmann používá při prosazování zájmů soukromých rádií, je porovnání prostředků, které má k dispozici veřejnoprávní a soukromé rozhlasové vysílání. Ano, na poplatcích Český rozhlas vybere více než všechna soukromá rádia za vysílání reklam. Za vybrané dvě miliardy korun ovšem Český rozhlas nabízí služby, které soukromý sektor není schopen poskytnout. Bylo by dobré, kdyby právě ČRo Plus jako stanice mluveného slova přinesla další důkaz pro oprávněnost vysílání veřejné služby financované z veřejných prostředků. Třeba tím, že obohatí nabídku kvalitní rozhlasovou tvorbou, která se nebude omezovat na proudové zpravodajství a řetězení nejrůznějších rozhovorů.

Základní fakta o Českém rozhlasu Plus

Zahájení vysílání – březen 2013 v návaznosti na stanice ČRo 6, Rádio Česko a Leonardo

Šéfredaktor – Alexandr Pícha (od 1. srpna 2015)

Poslechovatelnost v 1. pololetí 2015 – 26 800 (denní), 41 900 (týdenní)

Obsah – analytická publicistika, rozhovory, reportáže, komentáře, diskuse aj. Kontaktním pořadem s diváky je Radioforum.

Klíčoví moderátoři – Renata Kropáčková, Barbora Tachecí, Jan Bumba

Rozhovor se šéfem stanice ČRo Plus Každý veřejnoprávní rozhlas potřebuje stanici mluveného slova

Počínaje 2. listopadem bude mít Český rozhlas nový čtvrtý celoplošný okruh. Půjde o zpravodajsko-analytický kanál ČRo Plus, který nyní vysílá každý den od 6 do 10 hodin a od 16 do 24 hodin a šíří se na středních vlnách, v digitálních sítích a na FM (velmi krátké vlny, VKV) vlnách pražské Reginy. Posлуhačům tak nabídne nonstop program mluveného slova. O změnách a vizích jsme mluvili s šéfredaktorem ČRo Plus Alexandrem Píchou.

• Martin Melichar

Čím se ČRo Plus odlišuje od ostatních stanic ČRo a jaké posluchače se snažíte oslovit?

Stanice ČRo Plus je zaměřena na aktuální publicistiku. Snaží se věci analyzovat do hloubky. Z tematických oblastí dáváme přednost politice, ekonomice, byznysu, kultuře, historii a vědě. Snažíme se oslovit posluchače, které bych zařadil do skupiny lapačů informací.

Stanice ČRo Plus se původně rekrutovala z bývalé české redakce BBC, zkuste porovnat dramaturgii těchto stanic.

Po formální stránce najdeme u obou stanic řadu podobností, ale určitě je rozdíl v přístupu. Zatímco v případě BBC se jednalo o zahraniční vysílání, reprezentující informační politiku Velké Británie, ČRo Plus vytváří čistě nezávislé vysílání s akcentem na českého posluchače. Podstatný rozdíl je v programové náplni, ČRo Plus není zaměřen pouze na politiku a aktuální dění v ekonomice, ale je zde řada pořadů, které se věnují vědě a technice. Přípravujeme také třeba formát četby na pokračování, takové věci české vysílání BBC nemělo.

Během vašeho působení v pozici šéfredaktora má ČRo Plus projít zásadní proměnou. Asi tou nejvýraznější bude přechod na vysílání na VKV. Vysvětlíte současný stav. Co se pro ČRo Plus změní?

Znamená to, že budeme mít o dost mladší skladbu posluchačů, což je dáno technologickými důvody. Středovlnné přijímače má hlavně starší generace, protože dnes se takové přístroje už moc nevyrobějí. Věřím, že pro řadu posluchačů to bude úplně nová stanice, proto-

že zatím bylo možné ČRo Plus naladit na VKV pouze v éteru v Praze. Tady má stanice určitě obrovský potenciál. V současnosti je ČRo Plus dosažitelný na internetu a v aplikacích, jde o nejdynamičtěji rostoucí stanici na nových médiích Českého rozhlasu. Částečně to bylo dáno tím, že se rozšířilo vysílání, jak ranní, tak odpolední. Hlavním důvodem je to, že posluchači v aplikacích a na desktopech dávají přednost mluvenému slovu. Pokud rozšíříme ranní Plus na dopoledne a odpoledne, pevně věřím, že stoupne počet mladších posluchačů.

Jak byste charakterizoval typického posluchače ČRo Plus?

Sociologické studie ukazují, že nás budou poslouchat více muži. Půjde o lidi v sociologických „očkovných“ kategoriích, to znamená, že pracují v rozhodujících pozicích a přispívají k tvorbě názorů. Jsou také situovanější. To předpokládají studie, na druhou stranu naše stanice nebude elitářská. Budeme poskytovat kvalitní informace a analýzy, ale nezaměříme se pouze na vrstvu nejvzdělanějších lidí. Analýzy budou tvořit jádro vysílání. To znamená, že lidem, kteří nemají čas nebo nechtějí znát podstatu věci, bude stačit třeba rychlé zpravodajství ČRo Radiožurnálu, kde je ale také zároveň kvalitní publicistika.

Nehrozí tedy, že si bude ČRo Plus konkurovat s Radiožurnálem, který má rovněž kvalitní publicistiku?

Naopak, budeme se doplňovat. Například na Hlavní zprávy a publicistiku z Radiožurnálu budou ve vysílání Plusu přímo navazovat pořady

Radioforum nebo Názory a argumenty. A máme také rozděleny úlohy a tematické oblasti. Plus na rozdíl od Radiožurnálu vysílá pořady o vědě a téměř nevysílá o sportovních událostech. Radiožurnál zas vysílá hudbu a nevysílá pořady o historii a tak bychom mohli pokračovat.

Jak velký nárůst posluchačů si slibujete?

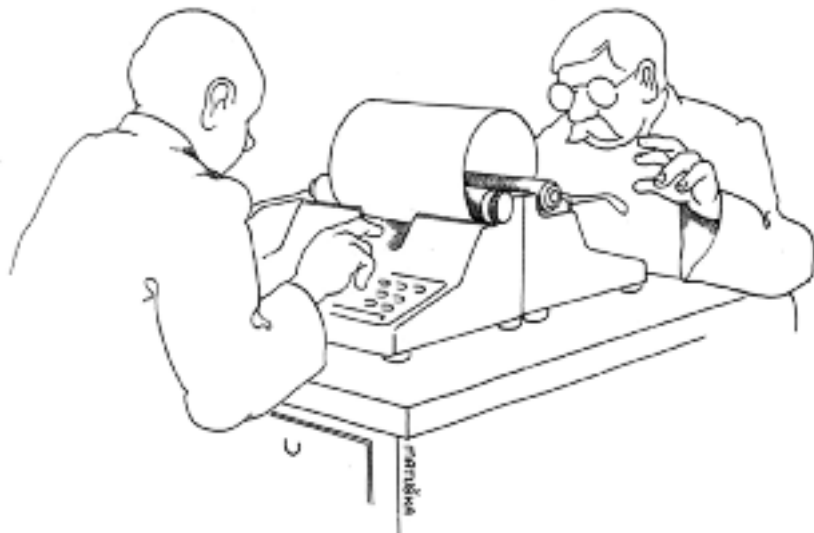
Považoval bych za úspěch, kdybychom měli 100 tisíc posluchačů denně. Zatím jde o obrovskou magii, protože si musíme uvědomit, že do éteru vstupujeme jako úplně nová stanice VKV. Český rozhlas nemá tak vysoké prostředky na zaváděcí kampaň, jako mají soukromé stanice. Potrvá zhruba rok, než budeme moci říct, že to jsou výsledky, které odpovídají reálným možnostem stanice a že je stanice dostatečně etablovaná. Hodně bude záležet na propagaci stanice a kvalitě programu.

Kromě přechodu na VKV mají na ČRo Plus nastat zásadní změny ve vysílání. Proč se k nim vedení ČRo rozhodlo a co se konkrétně chystá?

Stanice mluveného slova, zaměřená zpravodajsky a analyticky, je ozdobou každého veřejnoprávního rozhlasu. Když se podíváte směrem na Západ, najdete takovou stanici třeba v sousedním Bavorsku – B5 aktuálně. BBC má dokonce dvě takové stanice: BBC 5 Live (zpravodajsky orientovaná) nebo BBC 4. Ve Spojených státech tento fenomén existuje od 60. let. Je na médiích veřejné služby, aby takovou stanici měla, protože zpravidla se tyto stanice netěší tak vysoké poslechovatosti, jakou mají hudební rádia. Na druhou stranu jsou finančně velice náročné, takže se do takového byznysu komerční rádia nepustí. A pokud se do nich pustí, dělají různé kompromisy ve formě reklam a podobně. Takže je určitě úlohou veřejnoprávního rozhlasu, aby vysílal kvalitní stanici nezávislou ekonomicky a politicky.

Jak se změní programová skladba ČRo Plus?

Největší změnou bude, že vyplníme prostor mezi 10. a 16. hodinou, kdy se zatím nevysílalo. Celá akce reprezentuje velkou restrukturalizaci celého obsahu. Řadu pořadů nebudeme vysílat v původních časech a není to samoúčelné. Původní časy byly nouzově přizpůsobeny tomu, že jsme právě neměli zmíněný vysílací prostor. Dominantu zpravodajství budou tvořit polední hlavní zprávy, které budeme částečně přebírat

Kresba Pavel Matuska

od ČRo Radiožurnálu, stejně to bude se zprávami v 18 hodin a o půlnoci. Z Radiožurnálu si vezmeme zpravodajskou část s aktuální publicistikou, na tuto část už bude navazovat originální program ČRo Plus. Po zprávách ve 12 hodin bude následovat analytické Radioforum, kde se budou moct vyjádřit posluchači. Za zprávami v 18 hodin budou následovat Názory a argumenty, které se budou věnovat právě aktuálním tématům zpráv.

Můžeme čekat i úpravy večerního vysílání?

Ano, nejmarkantnější změnou bude zavedení čteb. Nepůjde však o četby z uměleckých děl, ale o politickou nebo filozofickou literaturu. Budeme se věnovat oblastem, kde se ČRo Plus pohybuje.

Budou s tím souviset také personální změny v rámci redakce?

Stanice se posílí hlavně o moderátory, editory a produkční. Standardní personál, který tu byl pro ranní Plus, se rozprostře do celého rozšířeného vysílání. Velká práce bude také na Centru zpravodajství a na Centru publicistiky, kde se musí posílit domácí i zahraniční zpravodajství. Posílí se také Redakce vědy a techniky. Není to jenom z důvodu, že toho budeme vysílat víc, ale také oproti současnému Radiožurnálu trochu změním agendu. Chceme se zaměřit na makroekonomiku a byznys v globálním rozměru. I zahraničněpolitická témata budou o dost jiná. Půjdeme i do oblastí, které sice nejsou posluchačsky atraktivní, na druhou stranu nás hodně ovlivňují. Aktuálně třeba problémy v Africe, které vyvolávají vlnu uprchlíků. Do hloubky půjdeme nejen k jevům kolem nás, ale budeme analyzovat i jejich příčiny.

Proporčně se budete víc věnovat domácí nebo zahraniční publicistice?

V konkrétních číslech odhaduji, že trochu větší podíl budou mít zahraniční zprávy. Hodně nás zajímá středoevropský prostor, který považujeme za domácí. Chceme také pokrývat teritoria,

Foto Český rozhlas

kteřá nejsou středem zájmu jiných médií. Půjde o Latinskou Ameriku nebo Asii. Celé to však vnímáme jako globální prostor. Ostré dělení mezi domácím a zahraničním nebude, protože všechno vložíme do širších souvislostí.

Co oblast kultury?

Nebudeme žádným způsobem vytvářet protiváhu vůči ČRo Vltava a ČRo D-dur. Hudbu, umění, četby a rozhlasové hry vysílat nebudeme, ale budeme mít kulturní publicistiku ve formě týdeníku.

Myslíte si, že kvalitní publicistika je v českých médiích v současné době zastoupena dostatečně?

Jsem přesvědčen, že zatímco ve zpravodajství je konkurence hodně veliká, v oblasti aktuální analytické publicistiky je na našem trhu tak trochu nika. Věřím, že ji s ČRo Plus vyplníme. Samozřejmě nepředpokládám, že budeme masovou stanicí, protože lidé se chtějí především

bavit. Přesto věřím, že pro většinového posluchače můžeme být stanicí druhé nebo třetí volby, pokud bude chtít vědět proč a jakým způsobem se věci dějí.

Jak chcete navýšení objemu zpravodajství finančně zvládnout? O kolik se zvýší rozpočet stanice?

Rozpočet samotné stanice se příliš nezvýší. Úměrně rozšíření vysílání času u nás bude pracovat jen víc moderátorů a editorů. Větší investice jdou do Centra zpravodajství a Centra výroby pořadů ČRo. Rozšíříme tým analytiků a dalších publicistů i zpravodajů. Bude to podpora kvalitního programu Plusu, ale i dalších stanic rozhlasu.

Plánujete na stanici vysílat politickou satiru?

Ano, satirický pořad plánujeme vysílat v sobotu odpoledne. Těšíme se na něj, protože opravdovou politickou satiru rozhlasový éter už dlouho potřebuje.

Syndikát Moravskoslezského a Olomouckého kraje vyjednává novinářům výhodnější vstupné na kulturní akce

Regionální rada Syndikátu novinářů MOSOL představila na jednání Řídicího výboru SN ČR v Praze pilotní projekt, jehož cílem je umožnit novinářům, aby mohli prostřednictvím syndikátního průkazu zdarma nebo za snížené vstupné navštěvovat významné kulturní instituce a akce v Ostravě. S podobnými úlevami mají novináři výborné zkušenosti mimo jiné v rakouské výstavní síni Albertina.

Zástupci syndikátu v Moravskoslezském kraji jednájí kromě jiného s Janáčkovou filharmonii, Národním divadlem moravskoslezským a Galerií výtvarného umění v Ostravě. „Akce tohoto druhu poskytují celkový kulturní rozhled redaktorům, kteří se zajímají o kulturní dění a kteří o některých akcích také píšou. Je také jasné, že do divadel, galerií a muzeí se nepohr-

nou davy novinářů, ale jen ti, kteří mají o kulturní obory opravdový zájem,“ uvedla členka Regionální rady Syndikátu novinářů MOSOL Hana Kuchařová.

Výborné zkušenosti s členským průkazem Syndikátu novinářů ČR mají tuzemští žurnalisté mimo jiné v Rakousku. Dvě zcela zdarma průkaz otevírá ve známé vídeňské galerii Albertina,

stejně tak v dalších významných muzeích ve Vídni. Obdobná zkušenost se syndikátním průkazem je také z italských Benátek nebo z muzea Fram, které se nachází v norském Oslu. Pokud budou jednání kolegů ze severní Moravy úspěšná, mohli by se k podobným krokům odhodlat také kolegové v ostatních regionech.

Red/HaK

Šéfredaktor ČTK oznámil odchod a bilancuje: Dříve agentury informace přinášely, teď je aktivně vyhledávají

Veřejnoprávní ČTK povede po 25 letech nový šéfredaktor. Petr Holubec po 40 letech ve službách ČTK odchází na vlastní žádost. V bilančním rozhovoru pro Mediažurnál hovořil šéf tuzemské zpravodajské agentury o situaci v ČTK před rokem 1989 a po něm, o nové roli tiskových agentur, kvalitě zpravodajství či o důvodech, proč se ČTK nikdy nezprivatizovala.

● Martin Melichar

V ČTK jste strávil v podstatě celý profesní život. Čím vám tato instituce tak přirostla k srdci?

Bylo to zejména tím, jak vzdělání lidé tu působili. Pracovalo tu velké množství lidí s obrovským rozhledem, například zahraniční zpravodajové, kteří byli velice zkušení a dobře jazykově vybavení. V exportní redakci pracovala řada rodilých mluvčích – z Anglie, Španělska, Latinské Ameriky, Francie a dalších zemí. Šlo o instituci, která byla přes svou podporu totalitního režimu zvláštní, mimořádná.

Právě podpora ze strany totalitního režimu mě zajímá. Jak jste ji tehdy vnímal?

Narodil jsem se v roce 1949, takže jsem měl od malička vymývaný mozek, stejně jako celý národ. Neměl jsem zkušenost s demokracií, jako měli moji rodiče. Přestože jsme věděli, že režim je špatný, přišel nám neměnný. Tento stav trval až do nástupu perestrojky v roce 1986. Tehdy člověk objevil určitou perspektivu, vnímal potenciální uvolnění. Musím přiznat, že mě ani za Gorbačova nenapadlo, že by se situace mohla změnit takhle radikálně. Spíš jsem si myslel, že nastane určité uvolnění uvnitř zruďného systému.

Jak přesně fungovalo propojení státního aparátu s ČTK?

ČTK byla de iure státní, řízená vládou. Ale fakticky byla, tak jako všechna média, ovládaná ústředním výborem KSČ. Dokonce i ta média, která patřila jiným politickým stranám, které tu byly pouze pro zdání demokracie, například Československá strana socialistická měla Svobodné slovo nebo Československá strana lidová vydávala Lidovou demokracii. Všichni šéfredaktoři chodili povinně každý týden na ÚV KSČ k ideologickému tajemníkovi a ten jim říkal, jak mají, respektive nemají psát. Například šéfredaktorovi Svobodného slova bylo vytknuto, že v jeho novinách vyšel inzerát „koupím knihy z konce 60. let.“ Všichni moc dobře věděli, že to byly knihy Škvoreckého a dalších emigrantů a zakázaných autorů.

Před rokem 1989 jste byl řadovým redaktorem „četky“, jaký byl vztah redakce k šéfredaktorovi ČTK, který pravidelně docházel k ideologickému tajemníkovi ÚV KSČ?

Zažil jsem nad sebou dva šéfredaktory. První byl pragmatik, který si budoval kariéru, ale byl schopen s vámi mluvit otevřeným způsobem. Zároveň dokázal fungovat ve strukturách tak, jak to po něm bylo požadováno. Druhého šéfredaktora bych nazval kovaným komunistou, jenž byl naprosto naivní. Všem hloupě věřil, a proto jsme

se na něj dívali spíše svrchu. (pozn. redakce – šéfredaktory Petr Holubec záměrně nejmenoval)

Popište tehdejší cenzurní praxi.

Cenzura po roce 1968 oficiálně neexistovala, byla zrušena. Mnozí lidé si představují, že v redakci seděl cenzor, ke kterému putovaly texty ke schválení, ale tak to nebylo. Existovala autocenzura. Všichni v domě věděli, co je nepřijatelné. Například když emigrovali tenisté Ivan Lendl a Martina Navrátilová, tak se o nich přestalo psát. Vznikaly absurdní situace, kdy ČTK vydala výsledky z grandslamového turnaje, ale zveřejnila pouze půlku výsledkového pavouka, to znamená tu část, kde nebyl Lendl nebo Navrátilová. Teprve od semifinále se mohla zmínit jejich jména, přičemž bych zdůraznil slovo zmínit, žádné podrobnosti. Naši kolegové v médiích automaticky věděli, že když vydáváme pouze jednu půlku pavouka, tak Lendl nebo Navrátilová postupují.

A jak se tedy v redakci filtrovaly zprávy ze zahraničí?

Kolegové ze zahraniční redakce měli přístup k tomu, co vydávaly zahraniční agentury, ale fungovalo to podobně jako ve sportu. Moc dobře věděli, co se smí nebo nesmí vydat. Existovalo několik stupňů vydání. První byl takzvaný „bílý“ materiál, který šel do médií a byl pro veřejnost. Pak existovaly „modráky“, které byly určeny zhruba třem stům institucím. Obsahovaly například rozborů západních médií o socialistickém bloku. Další byla takzvaná „těčka“, ty už dostá-

valo jenom asi sto lidí. Šlo o informace zahraničních médií například k disentu v Československu. Poslední byly „separáty“, které byly určeny pouze předsednictvu ÚV KSČ. Obsahovaly například spekulace o tom, jestli je Husák v konfliktu s dalším členem politbyra, o zdraví členů politbyra ÚV KSSS a další informace, které nesměly proniknout na veřejnost. Tyto dokumenty byly psány výhradně na psacím stroji a měly i speciálního řidiče, který je jednotlivým členům ÚV KSČ doručoval. Mnozí kolegové ze zahraniční redakce hráli takovou hru, až kam mohou zajít a co si dovolí dát do „bílého“ materiálu, určeného všem médiím a lidem.

Ještě bych zmínil zpravodajství z domova. Tam jsme se k většině informací vůbec nedostali, protože všechny instituce a firmy řídili lidé dosazení KSČ, kteří na veřejnost nepustili nic z jejich pohledu choulostivého.

Pojďme ke konkrétním změnám po roce 1989.

Jak probíhala transformace v médiích?

Jako první se začalo měnit vnímání zpravodajství. Lidé v médiích byli nadšeni a začalo se psát o všem otevřeně. Nejtěžší bylo nepodlehnout nové moci. V 90. letech měli někteří čeští politici vidinu, že jsou zvoleni občany této republiky, tudíž by se o nich mělo psát jen dobře. Chci ilustrovat, že to nebylo tak, že tu máme sametovou revoluci, stříh a najednou je vše demokratické. Mnozí lidé, kteří se dostali k moci, neměli o demokracii úplně jasnou představu.

Jak probíhala změna uvnitř samotné ČTK?

To byla erupce změn. Personálně bylo nutné agenturu očistit od lidí, kteří si s minulým režimem zadali příliš. Tehdejší ústřední ředitel Petr Uhl, který vzešel z disentu, měl velké množství kontaktů a první věcí, kterou udělal, byly divoké lustrace. Získal od ministerstva vnitřní výpisy ze svazků StB o všech „četkařích“ a řešil to velmi jednoduše a radikálně. Když někdo příliš aktivně spolupracoval s StB, byl jím takřka diskretně odejit. Nedalo se tehdy říct, že každý, kdo podepsal, byl automaticky špatným člověkem. Ta míra spolupráce byla u každého jedince jiná a podle toho se Uhl rozhodoval. Chtěl se zbavit především lidí, kteří mohli ČTK škodit.

Na jaké další problémy jste narázeli?

Třeba extrémní přezaměstnanost. Byla tu velká překladatelská oddělení, hlavně z ruštiny. Když promluvil Brežněv, musel se jeho projev rychle vydat a pracovalo na tom několik lidí najednou. I na jiných odděleních byl velký přebytek lidí. Po-

Foto ČTK

stupně jsme stav začali redukovat tak, abychom si na sebe vydělali.

O ekonomice a reorganizaci by se dalo každopádně mluvit velmi dlouho. Tak jen pro představu: „četka“ neměla obchodní oddělení. O cenách médií rozhodoval ÚV KSČ. Proto jsme v roce 1990 objížděli zahraniční agentury a zjišťovali, jak se vlastně stanovuje cena agenturního servisu. Těch velkých změn bylo opravdu hodně a do toho všeho vstoupilo rozdělení státu.

Je nějaká věc, která podle vás v ČTK před rokem 1989 fungovala a dnes nefunguje?

Byl bych rád, kdybychom měli víc zahraničních zpravodajů a samozřejmě víc peněz, na druhou stranu jsem šťastný, že si na sebe dnes dokážeme vydělat sami. Až do roku 1996 jsme od státu dostávali přes 20 milionů korun ročně na síť zahraničních zpravodajů. Poté už nic, takže redukce zahraničních zpravodajů byla nutná. Druhá redukce zahraničních korespondentů nastala po krizi v roce 2008. Nyní máme tři stále zahraniční zpravodaje. Nahrazujeme je postupným zvyšováním jednorázových výjezdů našich reportérů na důležité akce do ciziny.

S celkovou transformací trhu souviselo i to, že ČTK dostala nové soukromé konkurenty. Jak se organizace s touto změnou vypořádala?

Už jsme hovořili o monopolu ČTK před rokem 1989. Třeba zpravodajství západních zahraničních agentur měla asi jen ČTK, žádná jiná zdejší média. Po revoluci Reuters a další začaly zpravodajství prodávat médiím přímo, nejen přes ČTK. Pro četku to bylo určitě dobře, protože jsme se museli probudit a každá konkurence vás žene k lepšímu výkonu. Na začátku 90. let měla ČTK výhodu dobré jazykové vybavenosti zaměstnanců, což byl předrevoluční pozůstatek, v ostatních médiích bylo takto kvalifikovaných lidí málo. Postupně se ve zdejším prostředí pokoušelo prosadit několik soukromých agentur. Poslední byl Mediafax. Majitel Mediafaxy Adrian Sarbu vytvořil podobný model jako v Rumunsku a myslel si, že nás porazí. (pozn. redakce – agentura Mediafax je jedním z největších poskytovatelů zpráv v Rumunsku, její zpravodajské sítě pokrývají potřeby 90 % rumunských tištěných médií a 70 % národních televizních a rozhlasových stanic). Vždy to nakonec dopadlo ve prospěch ČTK, ale musím přiznat, že ve všech případech konkurence pokřivila trh.

Co si mám zde představit pod pojmem pokřivený trh?

Ve státě velikosti České republiky je místo jen pro jednu národní agenturu, víc se jich tu neuzívá. Když se na trhu objeví další, financovaná někým cizím, chodí za vašimi klienty a nabízí jim dumpingovou cenu, klienti pak samozřejmě váhají. Říkají si, že nová agentura třeba není tak dobrá, ale jednou snad bude. Při obchodních jednáních s vámi pak používají levnější konkurenci jako zbraň. Celá tato skutečnost tlačila naše ceny dolů.

Mám tomu rozumět tak, že pro česká média není rozhodující kvalita zpravodajství, ale cena?

To určitě ne. Jedna věc je ta, že média využila

vznik nových agentur k prosazení nižších cen. Druhá věc je, že to celé probíhalo v době krize, a té mediální obzvlášť. Většina našich klientů nám zůstala věrna, někteří sice odešli, ale nakonec se k nám všichni vrátili, protože kvalitu potřebují. Jsem přesvědčen, že význam agentur dnes roste. Vidím to na určitých soukromých médiích, která sama musela redukovat stavy a dnes nás využívají více než dříve. Domlouvají s námi i krytí některých konkrétních akcí.

Petr Holubec se narodil 26. dubna 1949 v Náchodě. Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze (1974), kde získal i doktorát (1990). V letech 1974 až 1976 krátce působil v Uměleckoprůmyslovém muzeu a v Ústavu vzdělávání pracovníků ve stavebnictví.

Od 1. května 1976 pracuje v ČTK jako redaktor, od 1. prosince 1990 jako šéfredaktor. Místo opustí ke konci dubna 2016.

Můžete vyčíslit počet klientů ČTK a podíl zákazníků z České republiky?

Máme zhruba čtyři sta přímých klientů, dalších 200 nám zprostředkovala jiná agentura, například Newton IT a další tisíce se k našim zprávám dostanou prostřednictvím různých mezinárodních databází mj. reuterovské Factivy. Asi 70 % příjmů máme od médií a zbytek na půl od státní správy a soukromých firem.

Klíčovou úlohou nejen veřejnoprávních médií je role tzv. hlídacího psa demokracie. Jak si podle vás stojí ČTK ve srovnání s Českou televizí a Českým rozhlasem?

Srovnání ode mě neuslyšíte, protože my nikdy nehodnotíme klienty. Dalším důvodem je to, že srovnáváte nesrovnatelné. ČTK není médiem, tím jsou televize, rádia, noviny nebo weby. ČTK je služba médiím. A důležité je si uvědomit, co to je hlídací pes demokracie. Pokud řekneme, že píšeme o všem, co je důležité, bez ohledu na to, jestli jde o majitele velkého mediálního domu nebo o nějakého politika zprava či zleva, tak to samozřejmě děláme. Ale ČTK neprovádí investigativní žurnalistiku. Tu agentury nedělají, protože je drhá s nejistým výsledkem. My samozřejmě monitorujeme investigativní případy z médií, necháváme je okomentovat politiky, odborníky atd., ale sami se na investigativní žurnalistiku nesoustřeďujeme.

Neuvažovalo se někdy o úplné privatizaci ČTK?

Ano, uvažovalo se o tom už od samého vzniku zákona o České tiskové kanceláři. Ten vznikl v roce 1992 před rozdělením státu. V tehdejší důvodové zprávě k zákonu stálo, že ČTK by měla být do 24 měsíců privatizována. Proto jsme se hned v roce 1993 našich klientů ptali, zda a za jakých podmínek by do ČTK vstoupili. Sami jsme nabídli model diverzifikovaného vlastnictví. Ale jak léta běžela, zmizela politická vůle. Politici říkali, že ČTK funguje dobře a není třeba ji měnit. Takto funguje agentura dodnes, je veřejnoprávní s radou, kterou jmenuje Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR.

Takže se uvažovalo o modelu německé agentury DPA, která je soukromá, podílíky jsou různé mediální koncerny, vydavatelství a také veřejnoprávní domy, které smí vlastnit jen stanovený podíl na kapitálu firmy, aby byla zachována vyváženost. Myslíte si, že je takový model ideální?

Nevím, jestli je ideální, ale tento model je mi blízký, protože agentury nejsou žádný velký byznys. Ale co zajímá vlastníky agentur typu DPA? Kvalita servisu za přijatelnou cenu. To si hlídají. A také tam téměř nevzniká domácí konkurence.

Jaká je pravděpodobnost, že ČTK jednou takový model přijme?

Je to rozhodnutí politiků, stačilo by zrušit zákon o ČTK.

V zákoně o ČTK je napsáno, že člen Rady ČTK „nesmí být poslancem, ministrem nebo náměstkem ministra, nesmí mít žádnou funkci v politické straně, ani nesmí působit ve prospěch politické strany, čímž má být zajištěna jeho politická nezávislost.“ Daří se to naplnit?

Stoprocentně, opravdu nevím o žádném problému, který by v tomto směru kdy nastal. V radě působili kdysi asi dva jedinci, kteří měli určité postranní úmysly, ale to bylo spíše v lidské povaze. Nemyslím si, že je vedla politická strana.

Po 25 letech strávených ve funkci šéfredaktora ČTK, jste k příštímu roku oznámil, že pozici opouštíte, jaký máte důvod?

Je to úplně jednoduché, chci se věnovat více rodině a sobě, nic víc v tom nehledejte.

Podle generálního ředitele ČTK Jiřího Majstra budete nadále s ČTK spolupracovat. Jakou formou?

Ještě jsme se nedohodli na mém konkrétním budoucím režimu v agentuře. Jsou zde určité projekty, které je potřeba dokončit. Nyní hledáme určité synergie a personální propojení zpravodajských redakcí s ČTK online. Dále bych rád zavedl velmi rychlé vydávání fotografií pro potřeby webů a vytvoříme úplně novou koncepci dokumentačních databází. U těchto projektů bych rád zůstal až do jejich dokončení.

Novinařině se věnujete celý život. Pokuste se podívat do budoucnosti a predikovat vývoj.

To je těžké předvídat, ale myslím si, že lidé budou místo klasických médií vyhledávat zprávy spíše pomocí telefonů, tabletů a mobilních aplikací. Informace si budou hledat cíleně, se zaměřením na konkrétní témata podle svého okruhu zájmů. To myslím nahrává agenturám, protože díky metadatům (což jsou strukturovaná data o datech) se v jejich multimediálním zpravodajství dobře systematicky vyhledává. Bude čím dál víc informací, které budou do médií přicházet jinými cestami než od profesionálních novinářů. Také bude stále více informací veřejně přístupných. Tím se také mění role agentur, dříve informace přinášely, teď je aktivně vyhledávají. Jejich know-how je vyhledat ty relevantní, ověřit je, doplnit backgroundem a dát do souvislostí.

Svobodu tisku ve světě nejvíce omezuje Eritrea a Severní Korea

Výbor na obranu novinářů (CPJ) ve své zprávě za rok 2014 zvané Útoky na média zveřejnil seznam deseti zemí, které nejvíce omezují svobodu slova. V čele žebříčku států s nejtvrdí cenzurou celkem podle očekávání stojí diktátorské režimy v Eritreji a Severní Koreji. Sedm z deseti uvedených zemí rovněž patří mezi státy, v nichž je uvězněno nejvíce novinářů pouze proto, že odpovědně vykonávali profesi.

● Jaroslav Veis

Hrozba vězením je také nejčastěji používaným prostředkem zastrašování žurnalistů. Diktátorské a autoritářské režimy kromě toho podnikají razie v redakcích nepohodlných médií, zastrašují inzerenty a omezují přístup k internetu jak blogerům, tak samotným uživatelům. K prostředkům bránícím svobodnému šíření informací patří i omezování pohybu novinářů a vypovídání zahraničních korespondentů, píše se ve zprávě.

Seznam deseti nejvíce cenzurovaných zemí světa vznikl na základě důkladné analýzy poznatků nasbíraných pracovníky Výboru na obranu novinářů. Jednotlivé země byly hodnoceny kromě jiného na základě existence či neexistence soukromých nebo nevládních médií, regulace internetových stránek, omezování možností elektronického záznamu a šíření informací, vyžadování licencí k žurnalistické činnosti, monitorování aktivit jednotlivých novinářů, rušení zahraničního vysílání a omezování přístupu zahraničních médií.

1. Eritrea

K šíření zpráv jsou zákonem oprávněna pouze státem vlastněná a řízená média. Poslední zahraniční korespondent byl ze země vyhoštěn v roce 2007. V zemi je nejvíce vězněných novinářů na africkém kontinentu, často aniž by proběhl jakýkoli soudní proces. Režim ruší exilové zahraniční vysílání a omezuje možnost sledovat zahraniční zpravodajské weby. Mobilní komunikace je povolena jenom prostřednictvím státní společnosti EriTel a provozovatelé internetových služeb musí používat výhradně státem ovládané brány. Přístup pouze k pomalému dial-up internetovému spojení má méně než jedno procento obyvatel.

2. Severní Korea

Přestože článek 53 severokorejské ústavy volá po svobodě projevu, je přístup k veškerým informacím silně omezen, zejména pak pro zahraniční zpravodaje. Téměř veškerý obsah severokorejských médií pochází z Korejské ústřední zpravodajské agentury a je zaměřen na politická prohlášení. Internet využívá prakticky výhradně politická elita, výjimkou jsou některé školy a stát-

ní instituce, které mají přístup ke státem kontrolovanému intranetu Kwangmyong. Propustnými hranicemi s Čínou se však do země dostávají pašované mobilní telefony a elektronická zařízení, jimiž mohou do země omezeně přicházet státem nekontrolované informace.

3. Saúdská Arábie

Od počátku „arabského jara“ vláda ještě zesílila legislativní opatření omezující svobodu slova. Dodatek k tiskovému zákonu z roku 2011 umožňuje trestat publikování veškerých materiálů neodpovídajících právu šaría, týkajících se státních zájmů nebo prosazujících zahraniční zájmy, nebo takzvaně směřujících proti veřejnému pořádku či národní bezpečnosti a podporujících trestnou činnost. Podle protiteroristického zákona z roku 2014 může zvláštní trestní soud brát zřetel na výpovědi proti obviněným bez přítomnosti jich samotných či jejich obhájce. Komise pro audiovizuální média monitoruje od téhož roku onlinové obsahy a YouTube s cílem vyhledávat saúdskoarabské příspěvatel.

4. Etiopie

Před volbami v květnu 2015 začala vláda systematicky likvidovat zbývající nezávislá periodika v zemi, zavírat novináře do vězení a zastrašovat vydavatelské společnosti. V roce 2014 bylo uvězněno deset nezávislých novinářů a blogerů a nejméně šestnáct dalších odešlo do exilu. V zemi neexistuje terestriální neboli pozemní nezávislé rozhlasové a televizní vysílání, je však možné sledovat opoziční satelitní vysílání ESAT. Státem ovládaný monopolní poskytovatel internetu pravidelně likviduje kritické zpravodajské servery.

5. Ázerbájdžán

Hlavním zdrojem informací je státem vlastněné nebo ovládané rozhlasové a televizní vysílání. Signály zahraničních vysílačů jsou rušeny. Nezávislá tisková média jsou zastrašována, stejně jako jejich inzerenti. Pravidelně jsou blokovány i zpravodajské servery a média na sociálních sítích. Nejméně deset novinářů je za svou práci ve vězení.

6. Vietnam

Komunistická vláda stále nedovoluje existenci soukromých médií. Podle tiskového zákona z roku 1999 veškerá média musí sloužit jako mluvčí strany a jejich organizací. Ústřední oddělení propagandy pravidelně pořádá povinné instruktáže šéfredaktorů. Mezi zakázaná témata patří informace o aktivitách disentu, třenicích uvnitř strany, lidských právech a etnických problémech.

7. Írán

Vláda často umlčuje nepohodlné žurnalisty uvalováním vazby a nucením k odchodu do exilu. Írán je rovněž pravidelně na předních místech v pořadí zemí, které nejvíce vězňi novináře. V zemi vládnou tvrdá opatření omezující internetové informační zdroje, je využíváno sofistikovaných metod včetně falešného umístování zpráv. Pravidelně je rušeno satelitní vysílání. Dosud nebyla obnovena činnost Asociace íránských novinářů, rozpuštěná v roce 2009.

8. Čína

Země patří již celá desetiletí mezi trojici států, v nichž je uvězněno nejvíce novinářů. Vládní „Dokument 9“, který unikl v roce 2014 do zahraničních médií, odmítá tzv. „univerzální hodnoty“ a „západní mediální přístup“. Dokument zdůrazňuje, že hlavním úkolem médií je podporovat nadvládu komunistické strany. Stát se snaží dohlížet na internet – občané Číny tvoří 22 % uživatelů on-line informací na světě.

9. Barma

Přestože v roce 2012 skončila téměř čtyři desetiletí existence předběžné cenzury, zůstávají barmská média stále pod přísným vládním dohledem. Zákon o registraci vydavatelů z roku 2014 zakazuje řadu témat týkajících se například etnických problémů. Podle často uplatňovaných zákonů ještě z dob vlády generálů lze trestat novináře, kteří podávají informace o činnosti armády.

10. Kuba

Přes jisté společenské uvolnění poslední doby jsou tisk, rozhlas i televize nadále striktně řízeny vládnoucí komunistickou stranou, musí fungovat „v souladu s cíli socialistické společnosti“. Volnější prostor dává internet, jeho poskytovatelé jsou však nuceni blokovat nevhodný obsah. Nezávislí žurnalisté a blogeré využívají zahraniční servery. Vláda se snaží zastrašovat nezávislé žurnalisty sledováním a krátkodobým vězněním.

Text vychází z informací zveřejněných na webu CPJ

Výbor na ochranu novinářů

Výbor na obranu novinářů (Committee to Protect Journalists) je nezávislá a nezisková organizace se sídlem v New Yorku, kterou založila v roce 1981 skupina amerických zahraničních korespondentů s cílem bránit žurnalisty na celém světě před útoky restriktivních režimů. První úspěšná kampaň výboru usilovala o osvobození tří britských novinářů uvězněných v roce 1982 v Argentíně během války o Falklandské ostrovy.

Proslulý světový list Financial Times změnil majitele

Důležitý mediální obchod v oblasti zahraničních sdělovacích prostředků se uskutečnil na konci července. Novým majitelem známého ekonomického listu Financial Times se stala japonská společnost Nikkei. Dohoda o prodeji divize Financial Times Group otevřela původnímu vydavateli, tedy firmě Pearson, dveře k získání sumy v přepočtu 32,3 miliardy korun. Součástí prodeje netvoří 50procentní podíl v časopise The Economist, který rovněž FT Group vlastní. Dohoda představuje jednu z největších akvizic, které japonská mediální firma kdy uskutečnila.

Firma Nikkei je označována za největší nezávislou mediální skupinu v Asii. Kromě denního tisku vydává knihy a časopisy. Nezůstává pozadu ani co se týče oblasti digitálních médií, databázových služeb a rozhlasového a televizního vysílání. Samotné noviny Nikkei jsou dle dostupných informací největším ekonomickým listem v Japonsku. List pravidelně odebírá 3,12 milionu předplatitelů, k důvěryhodnosti média přispívá fakt, že jej v zemi čte množství vysoce postavených řídících pracovníků. Mimo domácí trh však příliš úspěchu nesklízí.

Původní vydavatel Financial Times – společnost Pearson – na konci července sdělila, že ačkoliv téměř 60leté vlastnictví Financial Times

je jeho velkou pýchou, v současném zpravodajském prostředí je ale nejlepším způsobem, jak zajistit novinářský a komerční úspěch Financial Times, učinit z něj součást globální, digitální zpravodajské společnosti. Pearson se teď zaměřil ryze na aktivity v oblasti vzdělávání.

Do prodané skupiny FT Group patří kromě věhlasných novin, tištěných na specifickém papíře lososové barvy, také tituly Investors Chronicle, Banker, MandateWire, Money-Media a Medley Global Advisor. Kromě podílu v The Economist není součástí prodeje ani sídlo firmy v Londýně.

Interaktivní web s nejdůležitějšími historickými událostmi kolem světově proslulého dení-

ku uvádí, že list poprvé vyšel v roce 1888. Tehdy čtyřstránkové noviny, které vznikly jako rodinný podnik, se postupem doby co do rozsahu a dosahu značně rozrostly. V současné době Financial Times disponuje 500 novináři ve více než 50 místech po celém světě.

Podle informací na internetových stránkách samotného deníku Financial Times celkový náklad, který zahrnuje předplatné internetové verze a tištěné noviny, stoupl v dubnu meziročně o 12 procent na 722 tisíc. Počet předplatitelů FT.com se zvýšil o 20 procent na 522 tisíc, což představuje 70 procent celkového nákladu. Náklad u tištěných novin se snížil o pět procent na 213 tisíc. **red**

Kreslíř Mediažurnálu – Pavel Matuška

Jen málokdo z kultury znalých občanů by dnes bez pomoci internetového vyhledávače vyjmenoval desítku kvalitních českých tvůrců kresleného humoru. V tomto směru to bylo v osmdesátých letech 20. století jednodušší. Stačilo projít jeden ročník týdeníku Mladý svět a byli tam všichni. Strídali se tu Barták, Slíva, Pálka, Renčín, Jiránek a samozřejmě ten, kdo těch několik vtípů na zadní stránku tehdy vybíral – Stanislav Holý. Byla to u nás léta spousty planých slov a řečí a snad proto v ČSSR nastala a též vyvrcholila obliba vtípů beze slov. Rovná se bez cenzury.

V „Mladasu“ se to projevilo tím, že se k mistroví tohoto žánru připojili Marie Plotěná z Brna, Václav Linek z Kolína a také ten, kdo měl k Bartákovu „drátěnému“ stylu od počátku nejbližší – Pavel Matuška z Třebchovic pod Orebem.

Aby si nezaskvěli diváci (včetně grafiků v redakcích) vtípy těch dvou nepletli, přidal zprvu Matuška svým „panákům“ rozpoznávací znamení, myslivečský knír. Ten jim ponechává často i dnes, přestože už má vlastní originální linku. A také se od černobílé kresby posunul dál – hlavně k malbě a – teď se podržte – k řezbě! (No jo, řeknete si: co také jiného vymýšlet pod Orebem?)

Rodák z Třebchovic (1944) absolvoval strojní průmyslovku. Ale už brzy, během práce v propagaci královéhradeckých firem, inklinoval ke kresbě – a to hned humorné. Jít na volnou nohu, k tehdy poměrně riskantnímu kousku, se odhodlal až v půlce 80. let. Možná to způsobilo ocenění z jediné velké soutěže karikaturistů v Československu, trofej Emila za nejlepší sportovní vtíp, kterou v roce 1985 převzal v pražské Malostranské besedě přímo z rukou legendárního Emila Zátopka. Během „glasnosti“ přidal Matuška i první úspěchy v cizině – ceny a diplomy na různých Int'l Cartoon Contests (Beringen, Montreal, Riga, Kragujevac atd.)

Tuto etapu Matuška korunoval první knižní

sbírkou „Žiju, povolení mám“, jejíž titulek raději mladšímu publiku dešifrujeme – po mírných ekonomických reformách se v našich novinách rozmohla řádková inzerce, v níž „řemeslníci-meloucháři“ svou nabídku končili např. takto: Malíř a lakýrník. Zn. „Povolení mám“. Paperback o 126 stránkách vydala Matuškoví ČTK v dnes úžasném nákladu 40 000 kusů z kraje roku 1990.

Autorovu další tvůrčí etapu dokumentují desítky výstav (blíží se pomalíčku ke stovece) a zprvu i ocenění v zahraničí. Zůstaneme-li však u knih, bude posun v jeho tvorbě nejvýraznější. Druhý knižní titul z roku 2006 nazvaný „Pavel Matuška: Usmívání – kresba / malba / řezba“ patří k nejdůkladnějším a nejvýraznějším velkým monografiím a dokonce letos zjara vyšlo další album – „Usmívání 2“. Malba v publikaci přebírá hlavní slovo; a řezba do dřeva, která rovněž nepostrádá nejen typický styl, ale i jemný humor autora, je v tomto smyslu nejen pro laika překvapivá a u nás zcela ojedinělá.

Kromě maleb aktualizujících známá díla proslulých výtvarníků si zmínku nejvíc zaslouží Matuškovy velké, ale jemné, tužkové (i pastelkové) portréty významných osobností. Výborně kombinují věrnost jejich podoby s adekvátním humorizujícím dodatkem, ztvárňujícím jejich činy či činnosti. Nejen velká sbírka dosavadních „kousků“, ale i schopnost výtvarníka kdykoliv přičinit i tvář kohokoli aktuálně zajímavého, zůstává našimi

Foto Archiv

periodiky bůhvíproč opomíjenou příležitostí vtípně oživit své stránky.

Přitom se Matuška nedávno vrátil celkem úspěšně do stále kvalitnější mezinárodní konkurence a získal dělenou 3. cenu ze soutěže Humo-DEVA 2015 v Rumunsku. Pro toho, kdo si řekne: „To je toho – bronz z nějakého Rumunsku...“, nutno zasadit informaci do kontextu. Soutěžilo tu 1114 kreseb od 290 autorů z 62 států. Takovou konkurenci třeba olympijské vrhačky koulí nejspíš neznají **(IH)**

Výzkum FSV UK

Moderní technologie proměnily práci fotoreportérů

Nástup digitálních technologií výrazně ovlivnil zavedený způsob novinářské praxe, fungování redakcí a médií obecně. Výraznou transformací prošla také oblast novinářské fotografie, když došlo k výrazné proměně povolání fotoreportéra. Změna stylu fotografování, zpracování a distribuce fotografií představuje pouze zlomek z dlouhého výčtu inovací, se kterými se fotoreportéři a fotoeditoři museli po nástupu digitálních technologií vypořádat. To je hlavní teze, která vyplývá z výsledků výzkumu „Proměna struktury a obsahu fotožurnalistické praxe v éře síťových médií“, který na Katedře žurnalistiky Fakulty sociálních věd UK už dva roky provádějí Filip Láb a Sandra Štefaníková, kteří jsou zároveň autory tohoto textu.

Experti v prvé řadě zkoumali řemeslnou podstatu současné fotoreportérské praxe. Fotožurnalistika měla na poměrně konzervativní obor fotografie vždy zásadní vliv. Právě fotoreportéři razili cestu nejnovějších technologických vymožeností. Jako první využívali rychlé sekvenční fotografování s motorovým pohonem fotoaparátu a stojí za prvními pokusy s automatickým ostřením či měřením expozice.

Digitální technologie od základu změnila fyzikálně-chemické principy fotografie. Odpadla zdoluhavá část vyvolávání filmů a zvětšování fotografií. Také nedostatek materiálu a finanční náročnost již nepředstavuje zásadní omezení fotoreportérské praxe. Fotografové nemusejí dávat pozor, kolik snímků pořídí, kdy budou muset měnit filmy nebo kolik filmů mají k dispozici. Během výzkumných rozhovorů fotoreportéři uváděli, že při práci na jednom zadání pořídí s digitální technologií 250 až 500 snímků. V éře negativu by si ale se zachycením stejné události vystačili pouze s dvěma kinofilmami (72 snímků).

Digitální fotografie umožňuje pořizovat neomezené množství snímků. Dopady tohoto trendu výstižně popsal jeden z fotoreportérů: „Fotografové méně přemýšlejí o kompozici, nečekají s namáčknutou spouští na nejlepší záběr. V současné době je naopak možné fotografo-

vat kontinuálně a vybírat nejlepší záběry až na počítači. Takové sekvenční fotografování se podobá spíše filmování než klasické fotografii.“ Zdá se tedy, že klasický fenomén tzv. „rozhodující okamžik“, který tolik opěvoval Henri Cartier-Bresson a jiní klasici novinářské fotografie, nehraje v dnešní době stěžejní roli. Pryč jsou doby, kdy hlavním úkolem fotoreportéra bylo postihnout fotografovaný děj v jediný správný moment.

Digitální technologie proměnily i způsob výběru fotografií. První selekce obvykle probíhá během nebo ihned po fotografování přímo na displeji fotoaparátu. Jelikož je třeba vybírat z mnohem většího množství fotografií, které jsou si relativně podobné, je proces výběru důležitější než kdykoliv dříve. Zároveň klade velký důraz na práci kvalitních fotoeditorů, kterých je ale na české mediální scéně nedostatek.

Zrychlení produkce fotografií

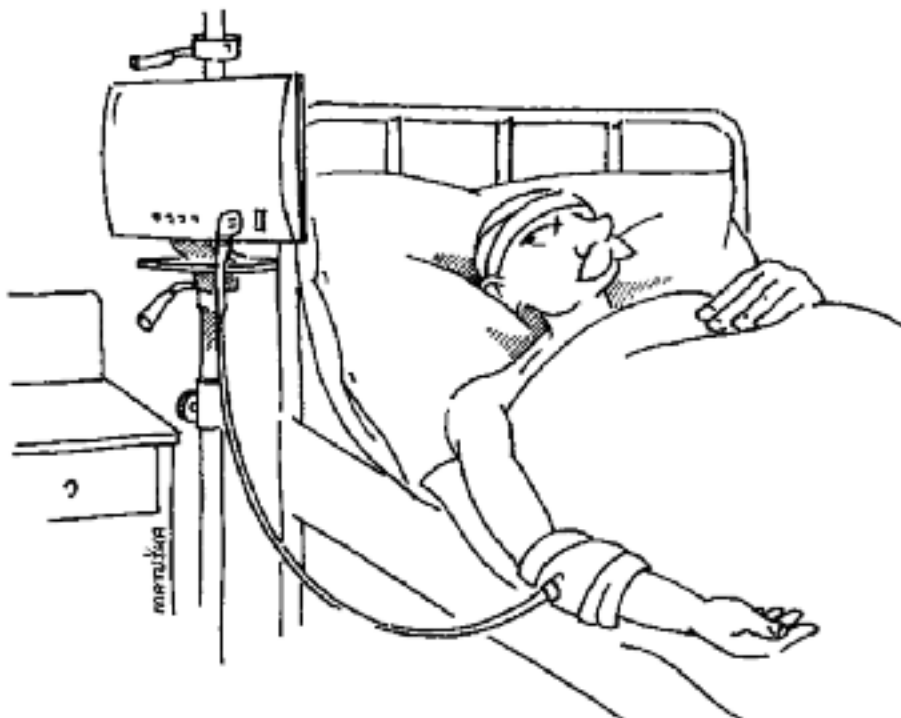
Všeobecná digitalizace nebývale zrychlila proces zpravodajské produkce, což platí též pro fotografii. Pořizování, zpracování a distribuce fotografií je dnes výrazně rychlejší než v době focení na film. Není třeba filmy nikam vozit, posílat, není třeba je vyvolávat, zvětšovat, nebo skenovat. Fotografie jsou připraveny k použití okamžitě po pořízení, lze je bezdrátově odesílat a rychle upravovat na počítači. Přesto foto-

grafové, s nimiž jsme vedli rozhovory, často mluvili o pouhé iluzi rychlosti. Vše se děje ve větším tempu a na každou z činností je méně času a přitom povinností přibýlo. „Zrychlení fotografického procesu je mýtus. Ve skutečnosti se zrychlilo pouze pár dílčích procesů. Často mám pocit, že u počítače trávím mnohem více času, než jsem trávil ve fotokomoře. Fotografické řemeslo se pouze přeneslo z misek s chemikáliemi v temné komoře na monitory počítačů,“ řekl jeden z oslovených fotoreportérů.

Změna technologií výrazným způsobem ovlivnila technickou kvalitu fotografií. Digitální fotoaparáty dnes umožňují bez problému fotografovat při nízké hladině osvětlení, pořizují fotografie s velkým rozlišením a obrovskou mírou detailu, automatické ostření je mnohem rychlejší. Ovládání digitálních fotoaparátů je jednodušší, celkově mizí nutnost znalosti fotografického řemesla. Vysoká technická kvalita nicméně nutně neznamená lepší fotografie. Nadměra pořizovaných fotografií ruku v ruce s menší znalostí fotografického řemesla často vedou k devalvací obrazové kvality. Fotografie jsou technicky perfektní, ale kompozičně a obrazově nepříliš zajímavé.

Fotografové méně hledají správný záběr, nechtějí, případně nemají čas, si na něj počkat. O to více se spoléhají na počítačovou post-produkci. „S dostupnými digitálními technologiemi došlo k degradaci fotografií na úroveň komunálního šrotu. Dnes již nevznikají ikonické – výjimečné fotografie. Většina obrazového materiálu v médiích si je velmi podobná,“ okomentoval současnou situaci jeden z fotoeditorů. Online média pak často publikují nezajímavé snímky jen proto, aby byl rozsah fotogalerií větší. Řídí se přitom jednoduchou rovnicí, na jejímž konci je generování zisku. Více obrázků v galeriích se na straně čtenáře totiž mění ve více kliknutí, která mohou internetová média nabídnout potenciálním inzerentům. I proto fotoreportéři a fotoeditoři upozorňují na degradaci obrazové a obsahové kvality novinářské fotografie. Zárnou výjimku, které digitalizace dopomohla k lepší technické, obrazové i obsahové kvalitě, představuje sportovní fotografie.

Výzkum také ukazuje, že klasické fotožurnalistické žánry, jako například fotoreportáže, fotografický dokument nebo fotoeseje jsou na ústupu. Velká část fotografií, které dnes v médiích vznikají, představuje jednoduché obrazové zprávy. Více než dvě třetiny obrazové produkce tvoří fotografie obecného charakteru, které je možné univerzálně používat jako ilustrační ma-

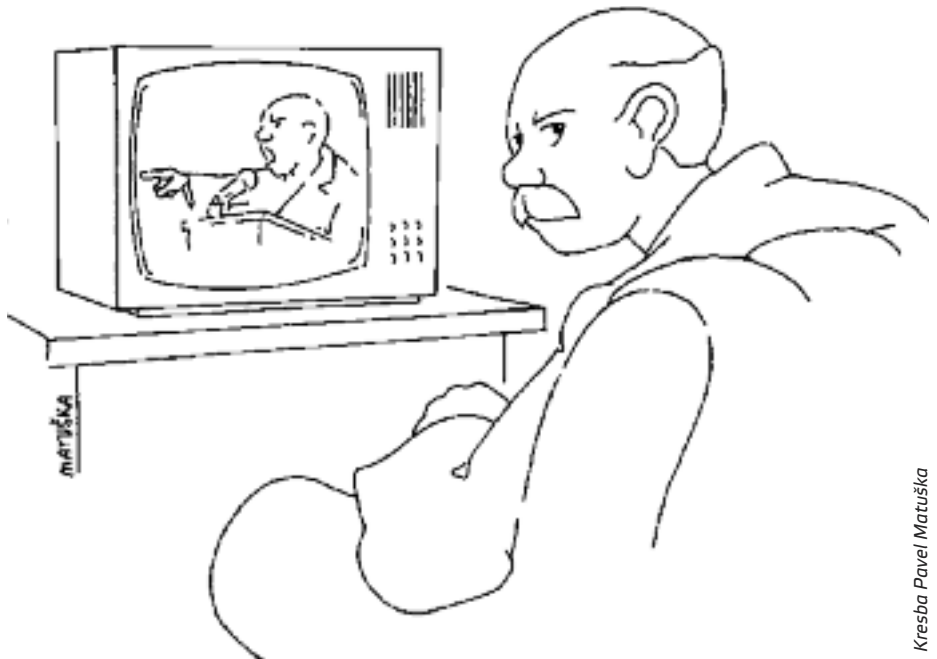
Kresba Pavel Matuska

teriál pro různá témata. Zvyšující se počet publikovaných fotografií je navíc přímo úměrný snižující se pozornosti, kterou čtenáři obrazovému materiálu ve zpravodajských médiích věnují.

Rozšířené možnosti prezentace

Zajímavým zjištěním je i skutečnost, že online média nevyužívají interaktivních či inovativních možností prezentace fotogalerií. S fotografií zacházejí konzervativním způsobem. Online fotogalerie jsou koncipovány tak, že se jejich prohlížení v maximální možné míře podobá listování v tradičním tištěném časopise. Možnosti multimediality a interakce fakticky nikdo nevyužívá. Online galerie také svádí k specifickým postupům a obrazovým kliše, kdy např. preferovaným formátem na internetu je fotografie horizontálně komponovaná. Formát na šířku se totiž logicky na širokoúhlém monitoru zobrazuje lépe než vertikální kompozice. Online galerie také svádí k pořizování snímků s menší mírou detailu, protože takové snímky jsou dobře rozpoznatelné i v malém, náhledovém rozlišení.

Během éry fotografování na filmy byly redakční kompetence při zpracování obrazového materiálu jasně rozdělené. Fotograf dostal zadání, nafotografoval a odevzdal nafocené filmy, laboratoř je zpracovala, ve spolupráci s fotoeditorem nebo píšícím redaktorem fotograf provedl výběr snímků. Digitální éra přenesla na fotografa celou řadu nových úkolů. Fotograf snímky vybírá, sám je upravuje, opatřuje popisky, nahrává do redakčního systému. V extrémních případech si fotograf své snímky v online médiích i sám publikuje. „Tohle by s analogem nebylo vůbec možné. To jsem odevzdal filmy laborantům a dál jsem se o ně nemusel starat,“

Kresba Pavel Matuška

popisuje nové podmínky jeden z fotoreportérů.

Přestože se počet vznikajících a publikovaných snímků zvyšuje, zmenšují se řady kvalitních editorů a dalších redakčních pracovníků zodpovědných za obraz. Fotografové nejenže musejí dělat úkony, které nemají v popisu práce, zároveň chybí zpětná vazba a zřídka dochází ke kritickému hodnocení fotografické produkce uvnitř redakcí.

Poslední věcí, kterou se výzkum zabýval, byl statut povolání fotografa. Sami fotografové často uváděli, že práce fotografa ztratila punc prestižního povolání. Spolu se zdokonalující se digitální technikou se fotografie demokratizuje

a kvalitní fotoaparát, který nevyžaduje výborné znalosti řemesla, má dnes u sebe prakticky každý. Čímž se na jedné straně výrazně zvyšuje konkurence a na straně druhé snižuje cena fotografií na mediálním trhu. Hlavní konkurencí pro profesionální fotoreportéry ale nepředstavují občanští novináři s chytrým telefonem po ruce, nýbrž jejich píšící kolegové, kteří jsou v rámci úsporných opatření redakcí často nuceni sami fotografovat.

Filip Láb, jeden z autorů, je předsedou Klubu fotoreportérů SN ČR. Zmiňovaný výzkum Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK je financován z PRVOUK

Ve věku šestačtyřiceti let zemřel známý novinář a dlouholetý komentátor Českého rozhlasu Alexander Tolčinský. Posluchači se s ním měli možnost setkávat především na stanici Plus v pořadu *Názory a argumenty*. Žurnalista působil dříve také v České televizi.

Alexander Tolčinský pracoval na stanici ČRo 6, později v ČRo Plus. Patřil mezi odborníky zejména na balkánský prostor, Polsko a Bělorusko. Před příchodem do Českého rozhlasu byl diplomatem Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci mezinárodní mise v Iráku. Tam také po koaliční invazi na jaře v roce 2003 pracoval šest týdnů jako reportér zahraniční redakce zpravodajství České televize.

Další novinářské zkušenosti načerpal jako zpravodaj Českého rozhlasu v Polsku, pracovník televize OSN v Záhřebu nebo coby redaktor Radiožurnálu a zahraničního zpravodajství České televize se zaměřením na země bývalé Jugoslávie a krizové oblasti.

Alexander Tolčinský se narodil v roce 1969, vystudoval Vysokou školu ekonomickou v Praze (obor finance). V březnu 2004 vydal v nakladatelství Dokořán knihu postřehů z pobytu v Iráku pod názvem *Příliš brzy na snídani*.

red

Zemřel Alexander Tolčinský

Foto Český rozhlas

O anglických slovech v českých mediálních textech

O tom, že v současných českých mediálních (a mnoha dalších) textech se v současné době běžně vyskytují slova přejatá z angličtiny, není pochyb. Silná pozice angličtiny je výrazně patrná zvláště po roce 1989, ovšem slova pocházející původně z angličtiny se v češtině objevovala i dříve (viz např. pravopisně i výslovnostně přizpůsobený výraz fotbal, angl. football).

● Lucie Jílková

Než se budu věnovat jednotlivým anglickým výrazům, které pronikají do českých mediálních textů, učiním jednu obecnou poznámku o angličtině v pozici lingua franca, tedy takové roli angličtiny, kdy je používána ke komunikaci lidí hovořících různými mateřskými jazyky, přičemž angličtina nemusí být mateřským jazykem ani jednoho z komunikačních partnerů. Angličtina je takto užívána v řadě komunikačních situací, viz např. komunikace českých turistů s domorodci třeba v Řecku, Itálii a dalších zemích, kde tráví dovolenou; jiným případem jsou vědecké konference, na nichž bývá jednacím jazykem často právě angličtina a anglicky zde spolu mluví třeba mluvčí, jejichž mateřskými jazyky jsou dva velmi blízké slovanské jazyky, a jistě by bylo možné uvádět další a další příklady.

Velmi aktuálním a citlivým tématem je v současné době otázka uprchlíků. V některých mediálních textech se oblevují také zmínky o tom, jakým jazykem se uprchlíci domlouvají třeba s úředníky, novináři aj. Jazykem užívaným v těchto komunikačních situacích může být právě angličtina: Jsme ze severu Afghánistánu. Nemáme žádné peníze. Pěšky jsme šli padesát dnů, říká lámanou angličtinou jeden z nich. (www.tyden.cz); Bili nás jako zvířata. Sebrali mi peníze, boty, oblečení, všechno, stěžuje si Naím obstojnou angličtinou, již jako jeden z mála ovládá. (www.lidovky.cz); Musíš to zkoušet a zkoušet. Nevzdat se. To mi radí kamarádi, kteří už jsou v Anglii a taky šli touhle trasou. Znáám jich tam přes dvacet. Ze svojí vesnice i ze studií, po-

vidá Mohammed solidní angličtinou, kterou se částečně naučil ve škole a částečně ji odposlouchal z amerických filmů. (www.respekt.cz). I zde má tedy angličtina své pevné místo.

Nyní již k avizovaným anglickým výrazům. Anglická slova, která se objevují v českých mediálních textech, si mohou zachovávat svou původní pravopisnou podobu. Takovým výrazem je třeba level, výraz původně spjatý především se světem počítačových her, dnes však užívaný i v oblastech dalších, u kterého se v češtině ustálil rod mužský, ačkoli jeho český ekvivalent, úroveň, je rodu ženského: nedokončil ruský level (Reportér 08/2015, dále jen Rep.). Výraz level, podobně jako třeba set (sada) – k tomu příklad z téhož magazínu: Malý set z roku 1987 (Rep.) –, se v angličtině vyslovuje a píše, zjednodušeně řečeno, stejně. Jsou však výrazy, jejichž výslovnost je od psané podoby někdy značně vzdálena a přesto si i v českých textech zachovávají anglický pravopis: Účastníci si mohou příležitostně zahrát na speciální stage (Rep.); Já vidím boom v tom, že jako odběratel pravidelně prosím o zboží. (Rep.); Předávám know-how a zkušenosti s reálnými zakázkami (Echo 33/2015, dále jen Echo); Možnost home office nabízí stále více firem (idnes.cz); Nehali se tou světáckou image okouzlit (Echo). Ačkoli si tyto výrazy zachovávají původní anglický pravopis, je-li potřeba, přizpůsobují se českému tvarosloví: má v jedné ruce jointa (Rep.); syn připraví toasty s krocáním masem (Rep.); Zajděte čas od času na server CzechCrunch, který se věnuje českým startupům (Rep.); Lidi ve fastfoodu

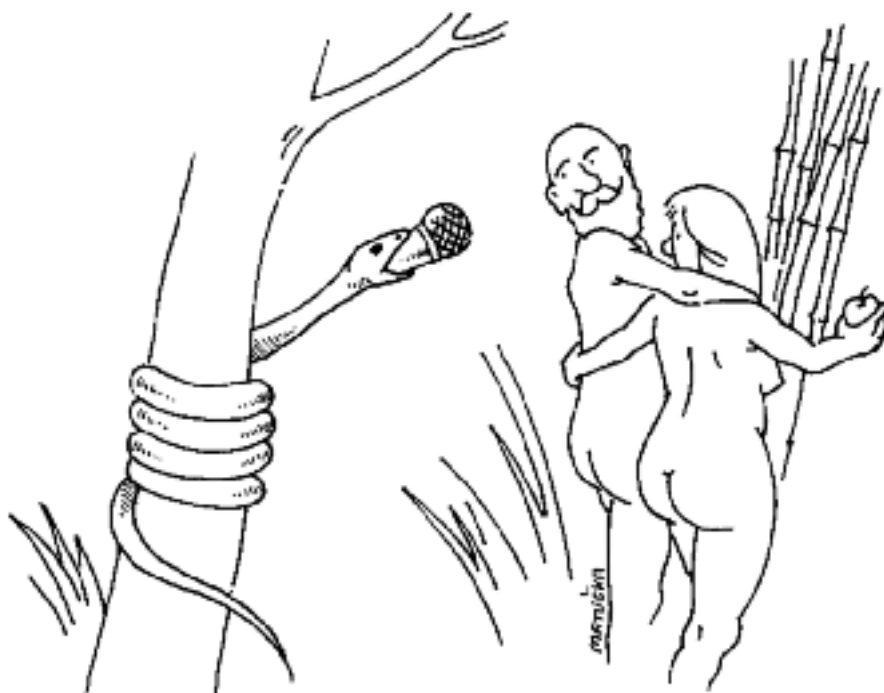
Kresba Pavel Matuska

cpou něco špatného do jídla (Rep.); Politický establishment sám žije v nezdravém prostředí (Echo).

Od původních anglických výrazů lze vytvářet i další odvozené výrazy: Jedna z nejlepších a nejstarších steakáren ve městě (Rep.); V 90. letech byl členem grungeové skupiny Screaming Trees (Echo); Část zaplatila crowdfundingová kampaň (Rep.). Protože se jedná o výrazy dnes většinou široce užívané, lze se domnívat, že u českého čtenáře by přes odlišnou psanou a mluvenou podobu těchto slov nevznikla nějaká pochybnost ohledně jejich případné výslovnosti.

U některých anglických výrazů lze v češtině slyšet dvojitou výslovnost, např. již zmíněné slovo level lze v češtině zaslechnout vysloveno jako level nebo levl. Slovo burger lze obdobně slyšet v podobách burger nebo burgr. Dvojitou výslovnost se může pak projevit i ve dvojitě psaní v rámci téhož textu: Profesionální tým Mozaiky si v burgerovém kontextu počíná stejně samozřejmě jako dřív. (...) Najdete tu nejméně dva kandidáty na nejlepší „burgrárnu“ v městě. (Rep.). V přídatném jménu burgerový se vyskytuje e, které ve slově burgrárna chybí. Kromě toho uvedené věty dokládají mimořádnou živost slova burger v současné češtině; zjevně lze od něj vytvářet mnohá, někdy značně originální slova odvozená.

Jiné výrazy se již češtině pravopisně přizpůsobily. Takovými jsou třeba lídr (leader) byznys (business) nebo dýdžej (DJ), výrazy, které v češ-

Kresba Pavel Matuska

tině bez problémů skloňujeme: S byznysem je nejlepší začít už na základce (www.ihned.cz); pódium pro dýdžeje hrající techno (Rep.); vytváříme od nich množné číslo: Lídři hlavních politických stran v Británii podepsali dohodu o ochraně klimatu (www.rozhlas.cz); Oba britské byznysy od té doby vzkvétají (Rep.); v případě výrazu lídr i přechýlenou podobu: Starostkou Písku bude lídryně Jihočechů 2012 Vanžurová (www.rozhlas.cz).

Oba právě popsané způsoby se mohou pokažat na malém prostoru. Např. v následujícím příkladě se vyskytuje jednak výraz summit, který si zachovává svou původní pravopisnou podobu, jednak výraz lídr, který se již češtině pravopisně přizpůsobil: osudný summit lídrů eurozóny (Rep.).

Dále se může stát, že jistý anglický výraz se češtině pravopisně přizpůsobil, zatímco výraz jemu blízký nikoli. To je příklad výrazů manažer a management. První z nich je češtině pravopisně přizpůsoben, zatímco u druhého tomu tak není. Také tyto dva výrazy se běžně setkávají v téměř textu na malém prostoru: Vyspaná fixa nemá velký management. Kromě Jaselského má manažerku, která zařizuje koncerty (Rep.). Dalším příkladem může být slovo leadership, tedy slovo obsahující anglický výraz leader, který se, pokud stojí samostatně, češtině přizpůsobuje, lídr, ovšem jako součást výrazu jiného si dosud zachovává svou původní anglickou podobu: Obavy z přistěhovalců jsou projevem tuzemské „krize leadershipu“ (Echo 33).

Zajímavou cestu urazilo v posledních letech slovo franšiza. Tento původně francouzský výraz (ve francouzštině se píše franchise a vyslovuje se franšíz) se v češtině, a to již před rokem 1989, vyskytoval právě v pravopisné podobě franšiza a takto se v mediálních textech dnes běžně objevuje: Shodou okolností jsme začali fungovat jako snad první franšiza v republice (Rep.). Před několika lety však někteří pisatelé a mluvčí sahalo po podobě a výslovnosti převzaté z angličtiny, viz příklad ze srpna 2010: Ban-

Kresba Pavel Matuška

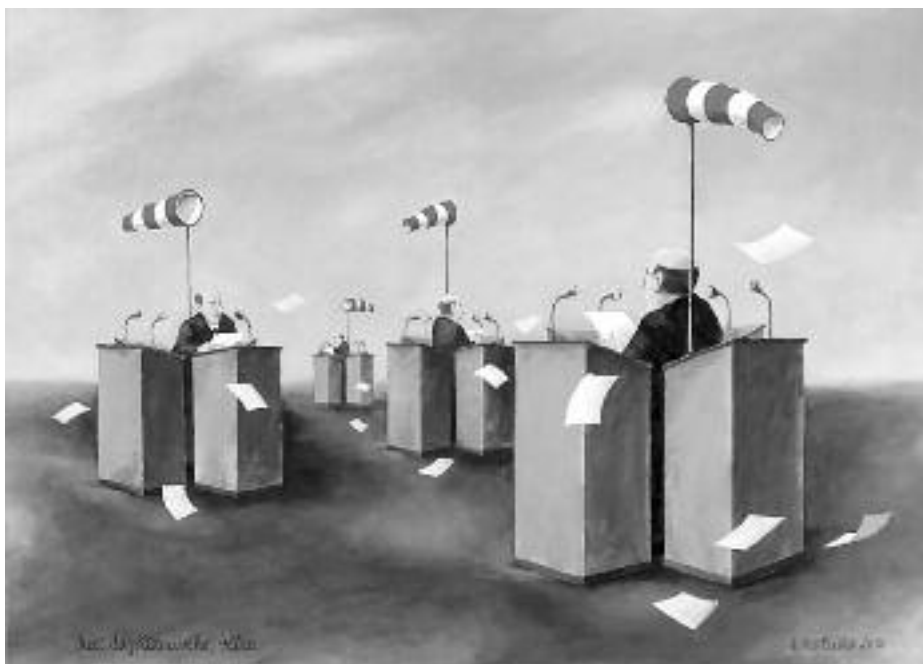
kovní franchisa – dobrý sluha, špatný pán (www.ihned.cz) nebo z listopadu 2011: Vlastnictví jakéhokoli profesionálního frenčajzu ve sportu v Americe není koníčkem, či z ledna roku 2012: Čtyři jezdí podle principu frenčájzink (oba příklady jsou k poslechu na www.rozhlas.cz). Lze tedy snad říci, že francouzský původ a počestněl pravopis slova franšiza byl po nějakou dobu zastíněn psaním a vyslovováním anglickým. Svou roli zde jistě také hraje fakt, že franšiza označuje způsob podnikání, který byl s bývalým politickým režimem neslučitelný, proto tento výraz mnoho lidí vůbec neznalo. Po roce 1989 se u nás angličtina stala v řadě komunikačních situací významným jazykem, proto se v českých textech objevovala právě anglická psaná i mluvená podoba tohoto slova.

Výrazným jevem, který angličtina do češtiny v současné době hojnou měrou vnáší a který se významně dotýká české syntaxe (skladby), je přítomnost nesklonného přívlastku. Jde o přívlastek umístěný před podstatné jméno, které je jím rozvíjeno, ovšem na rozdíl od běžných přívlastků shodných (například velké auto) si za-

chovává svou původní anglickou podobu, nijak tvaroslovně nepřizpůsobenou. Takovým případem je třeba slovo sting v následující větě: V takzvaných sting operacích využívají policejní orgány informatory či agenty v utajení (Rep.) nebo slovo sushi ve větě: Zahrnuje vše od luxusních sushi barů... (Rep.), velmi běžně se v pozici tohoto přívlastku objevuje výraz on-line: Desítky milionů pro on-line rozvoz potravin (Rep.); pro vyjádření něčeho skutečně překvapivého, šokujícího lze užít spojení anglického citoslovce wow a slova efekt: Wow efekt. Při tandemovém sešoku tutová záležitost (www.denik.cz). Přívlastek může být i víceslovný: Hodně o něj usilovala například americká private equity skupina Riverside (Rep.).

I když je v současné době užívání nesklonného přívlastku velmi běžné, není to v češtině záležitost nijak nová. Jak upozornil již v 80. letech letos zesnulý vynikající jazykovědec František Daneš, nesklonný přívlastek je v češtině dlouhou dobu součástí především odborné terminologie: Rh faktor, stupnice c moll, méně často na něj lze narazit i v každodenním jazyce: moka kostky, panama klobouk.

Někteří uživatelé češtiny zřetelně pociťují, že nesklonný přívlastek není v takové míře v češtině běžný, a proto se jej snaží systému češtiny přizpůsobit. Jednou z možností je vytvoření přídavného jména, což ukazuje třeba poměrně vysoký počet dokladů výrazu onlinový na internetu: Tady může onlinová výuka přinést jen teoretické znalosti (www.ihned). Jinou možností užití spojovníku, který signalizuje závislost nesklonného přívlastku na rozvíjeném podstatném jméne: Gérard Depardieu: úpadek alfa-samce (Echo) a konečně lze využít opačného pořadí podstatného jména a přívlastku, například výše zmíněné příklady si lze představit i v podobě kostky moka, klobouk panama. Taková přizpůsobení češtině bychom ale jen stěží uplatňovali v příkladech následujícím, v němž je nahromaděno mnoho těchto anglických nesklonných přívlastků: Vlasový olej Agave Healing Oil Revitalizing Shine Spray dodává účesu lesk bez zatížení (Rep.). Tato věta nás však zavedla do oblasti jazyka reklamního, jenž má své, pro jazykovědce někdy překvapivé, zvláštnosti.

Kresba Pavel Matuška

Syndikát na Vysočině pořádá soutěž v psaní epigramů

Martin Straka (*1967)

Foto Petr Bednarik

Příští rok 2016 lze označit za rok Karla Havlíčka Borovského. Od narození slavného básníka, satirika a novináře totiž uplyne 195 let. Zároveň si připomeneme 160. výročí jeho úmrtí. Územní sdružení Syndikátu novinářů Vysočina při této příležitosti pořádá celorepublikovou soutěž v psaní krátkých satirických básní, epigramů. Jde o disciplínu, ve které rodák z Borové na Havlíčkověbrosku vynikal.

● Jaroslav Paclík

Karel Havlíček Borovský o epigramech říkal, že jsou to takové malé nádobky, do kterých ukrývá svůj hněv. „Básničky psal na lidová témata, velice blízká obyčejným lidem. Proto v tom národu i zůstaly,“ přiblížila knihovnice z Havlíčkovy Borové Marcela Sobotková. Dílo Epigramy vydal Havlíček v roce 1845. Vzniklo během jeho pobytu v Moskvě, kde pracoval jako vychovatel v rodině profesora Pogodina. Havlíček psal třeba epigramy proti rakouskému režimu. Je známou historickou pravdou, že císař František Josef I. se z toho důvodu vytrvalého kritika rozhodl poslat do exilu v Brixenu.

Jak například jeden takový epigram zněl?

*Co se divíš, bratře Čechu, jak entusiastu?
Připojili Prahu k Vídni železem – i basta.*

A jiný vypadal takto:

*Svatý Jene z Nepomuku,
drž nad námi svoji ruku,
ať nám Bůh dá, co dal tobě,
by náš jazyk neznhil v hrobě!*

Do soutěže Epigram 2016 se může zapojit každý, koho baví psát krátké satirické básně, i ten, kdo si chce tento žánr vyzkoušet. „Příští rok vyjde s těmito epigramy sborník,“ doplnil za syndikát novinářů na Vysočině Jan Kliment. Syndikát spouští projekt – stejně jako obě předchozí soutěžní kola Epigram 2006 a Epigram 2011 – s cílem povzbudit tvorbu dosti opomíjeného žánru.

Na pohřbu byl Palacký i Erben

Karel Havlíček se narodil 31. října 1821 v Borové, zemřel v Praze 29. července 1856. Byl mistrem satiry, předním žurnalistou své doby, literárním kritikem i bojovníkem za české státo-

právní a národnostní požadavky. V Národních novinách, které sám založil, pranýřoval vládu i církve. V červenci 1848 byl zvolen poslancem říšského sněmu, protože se ale cítil být hlavně novinářem, politické funkce se vzdal. Národní noviny měly díky Havlíčkovi velký vliv na veřejné mínění. Lidé chovali jeho epigramy a satirické popěvky v oblíbě.

Když Rakousko začalo obnovovat absolutistickou vládu, většina českých liberálních politiků činnosti zanechala. Havlíček se v Národních novinách postavil na odpor a posléze stanul před soudem, jenž ho shledal nevinným. V lednu 1850 jeho noviny ukončily činnost, ale Havlíček se nevzdal a začal v Kutné Hoře vydávat týdeník Slovan, kvůli kterému byl šikanován policií a skončil opět před soudem.

V prosinci 1851 byl zatčen a internován v tyrolském Brixenu, odkud se vrátil až v květnu 1855. O rok později zemřel na tuberkulózu a jeho pohřeb se stal protirakouskou manifestací. Pohřbu se zúčastnilo velké množství lidí, například i František Palacký, František Ladislav Rieger nebo Karel Jaromír Erben.

Havlíček je pochován na pražských Olšanských hřbitovech. Iničiátoři projektu Život po životě umístili na hrob letos na jaře také digitální náhrobek. Jde o malou čtvercovou mramorovou destičku s unikátním QR kódem, pomocí něhož a „chytřejší“ mobilního telefonu se mohou návštěvníci propojit na internetovou stránku, která obsahuje informace právě o básníkovi a novináři.

Chodil za přísným farářem

Kdo se chce o Karlu Havlíčkovi Borovském dovědět více, může vyrazit rovněž do Borové. V rodném domě spisovatele je zpřístupněna expozice. Průvodkyně vám tu odpoví například na otázku, jaký byl Havlíček jako kluk. „Především neskutečně svěhlavý, paličatý. S rodiči nevycházel,“ popsala Marcela Sobotková.

Havlíček si našel také velice brzy cestu na borovskou faru, kde v té době jako hospodyně a kuchařka sloužila jeho prateta Františka Rospoková. „Záhy se dostal pod vliv faráře Brůžka, který byl velice vlastenecky založený, byl to velmi osvětlený člověk. Novátorské myšlenky, národní uvědomění a hrdost a láska k vlasti se skrze faráře brzo dostaly do hlavy malého chlapce,“ prozradila průvodkyně a knihovnice v jedné osobě. Farář byl podle ní navíc velice přísný člověk. „To malému Karlu Havlíčkovi pouze prospělo, protože pod jeho vlivem se naučil takové sebekázní a sebeovládání,“ uzavřela Sobotková.

Fotografuje pátým rokem na volné noze, před tím byl (od roku 1992) zaměstnán v četných médiích (Ostravský večerník, MF DNES, Deník Sport, Týdeník Sedmička). Jako nezávislý fotoreportér se v současné době uplatňuje v různých titulech, například v Reflexu či v MF DNES. Martinu Strakovi vyhovují všechna přirozená témata, tedy ryzí dokument, reportáž. „Je mi jedno, co to je, kde to je. Miluju stav, když vím, že kamkoli přijedu, mám před sebou otevřený svět, který se mám pokusit zaznamenat. A mám velké štěstí. Lidé, co mě najímají, mi jen řeknou: Martine, hrej si. Je jedno, jestli jde třeba o časopis, komerční či třeba rodinné fotografování. To je velká radost,“ říká autor o své práci.

Do světa médií ale Martin Straka nevstupuje jen obrazem, protože už jedenáct let v televizi komentuje automobilové závody. Jeho hlas znají také diváci Masarykova okruhu v Brně a na Slovenskiaringu v Bratislavě, kde je třetím rokem takzvaným circuit speakerem. Zkušenosti pro komentování získal coby zprávař v Českém rozhlase Ostrava, kde působil tři roky. Aktuálně komentuje v Eurosportu a ve dvou slovenských stanicích, TV Digisport a Slovak Sport TV. Dříve působil také v České televizi a na kanálech Nova Sport a Galaxie Sport.

Martin Straka vydal v září 2014 svou knižní prvotinu „Když fotoreportér musí“, která přináší přehled tvorby z oblasti běžného života, kultury a sportu. Každou fotografii doplňuje příběh. Letos v červnu vydal druhou knihu „Mezi oceány“. Jde o černobílý dokument o Rally Dakar 2015. Stejně jako v první knize i zde snímky doprovázejí psané příběhy. Propojení obrazu a slova je Martinu Strakovi vlastní. Projíždí tuzemsko s komentovaným promítáním svých fotografií, kupříkladu s kolekcí k festivalu Colours of Ostrava, 24h Le Mans nebo aktuálně k Rally Dakar.

Martin Straka získal za svou tvorbu fotografií různá ocenění. Například Zlaté oko 2007 pro nejlepší českou motoristickou fotografii. Zvláštní cenu Katovic v soutěži Slezská novinářská fotografie 2011 či druhou hlavní cenu tamtéž za rok 2014.

Autor také beseduje se studenty fotografie. Recept pro budoucí kolegy sestavil s ohledem na přirozenost: „Foťte, foťte, foťte! Hrajte si a nedejte se. Nenechte se vmístit do pravidel, která pravidly nejsou. Vnímejte svět podle sebe, svého oka a citění. Důležité je srdce!“ **red**

Epigram 2016

Autorská soutěž je rozdělena do tří kategorií:

- A) pro tvůrce nad 55 let věku,
- B) pro epigramatiku od 23 do 55 roků,
- C) pro autory do 22 let věku.

Každý z tvůrců v kategoriích A či B může přihlásit jeden až deset nepublikovaných, původních epigramů ne starších tří let; autoři kategorie C (studenti) epigramů maximálně pět. Epigramy všichni zasílají výhradně v elektronické podobě na email syndikat.vysocina@volny.cz. Uvedte zároveň jméno, příjmení, kontaktní adresu a věk. Termín uzávěrky pro zasílání epigramů byl stanoven na 30. června 2016.

Zlatá tretra, Ostrava, 2014

Rally Dakar, Bivak v chilské poušti, 2015

Než balón vzlétl, Ostrava-Poruba, 2011, fotografie byla oceněna zvláštní cenou v soutěži „Slezská novinářská fotografie v Katovicích“

Niki Lauda, legenda formule 1, Jarní cena Brna, 2004

Marilyn Monroe od Andy Warhola versus Vítkovice, Dolní oblast Vítkovice v Ostravě, 2013

Houslový virtuos Josef Špaček s manželkou v Praze, 2013

Charitativní ples v Prostějově, 2012